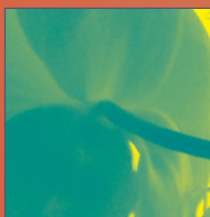
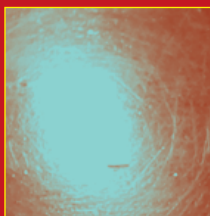

DOBŘÁ ADRESA

Z obsahu

Ladislav Vízek

Ivo Harák

Lukáš Palán

Obsah:

Mezzoforte

Pavel Herot: **Tremof foto** (4)

Pavel Dolejší: **Z pašijového týdne** (12)

Ad libitum

Dox: Art brut Live (14)

Michal Šanda: **Z antikvariátních
banánovek – Od Trstenické stezky II**
(20)

Michal Šanda: **Antikvariát Terra incognita**
(24)

Andante

Mircea Dan Duta: **Citáty bez uvozovek** (26)

Ivo Harák: **Milevský rukopis** (34)

Leopold Němec: **Když se kozy prskají** (36)

Semplice

Ladislav Novák: **Alchymáže** (40)

Petr Štengl: **Čtení jako svátek** (44)

Petr Štengl: **Tam, kde je křoví** (45)

Ivan Jemelka: **Tak vzdálení, zadumaní
a osamělí** (48)

Ivo Harák: **Žatecké paměti, památky
a pamětihodnosti** (56)

Lukáš Palán: **Lámat lišky** (60)

Postřehy Ladislava Vízka (64)

Wagner a Liszt v Piešťanech (66)

Příloha

**Rozhovor s Evou Jiránkovou z Dobré
adresy č. 10/2002** (68)

**SYSTÉM NAVIGACE:
KLEPNĚTE!**

První stránka (titulní):
BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenesou přímo na příslušné stránky. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevřou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):
BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenesou přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):
BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

Na titulní stránce: Petr Štengl, „Bez názvu“

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 5, rok 2015, ročník 16. E-mail: dobraadresa@dobraadresa.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Petr Štengl. Redakce: Václav Dvořák, Štěpán Kučera, Michal Šanda, Štefan Švec, Martin Vokurka. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet, a. s. Časopis je exportován Ústavem pro Českou literaturu AV ČR. ISSN 1804-963X

Milí čtenáři,

jakmile se začnou rojit Máchovci, je to neklamně znamení toho, že nastává lásky čas. Jako by nestačilo, že máme letní čas. Jen co je to popadne, hned lezou na kdejaký kopec: Říp, Vyšehrad, Petřín, ti znalejší na Bezděz. A jakmile ten který kopec zdolají, hned na něm začnou číst básně. To všechno z lásky. Z lásky k poezii.

Mám vás všechny rád!

Petr Štengl

V neděli 26. dubna zemřela Eva Jiráková, svědkyně a účastnice mnoha důležitých dějů 20. století. V Dobré adrese č. 10/2002 jsme s ní otiskli rozhovor. Se svolením jeho autora Martina Gromana ho přetiskujeme na konci tohoto čísla jako vzpomínku na zajímavou osobnost a okouzlující dámu.

šš

Toto číslo z výrobních důvodů vychází až 2. 5. 2015. Děkujeme za pochopení.

jt

M e z z o f o r Foto- aktu- alita

Foto Michal Šanda

Nezdravá práce na zdravém vzduchu.

M

ezzof

or

te

Tremof foto

Pavel Herot,
třaslavý fotograf

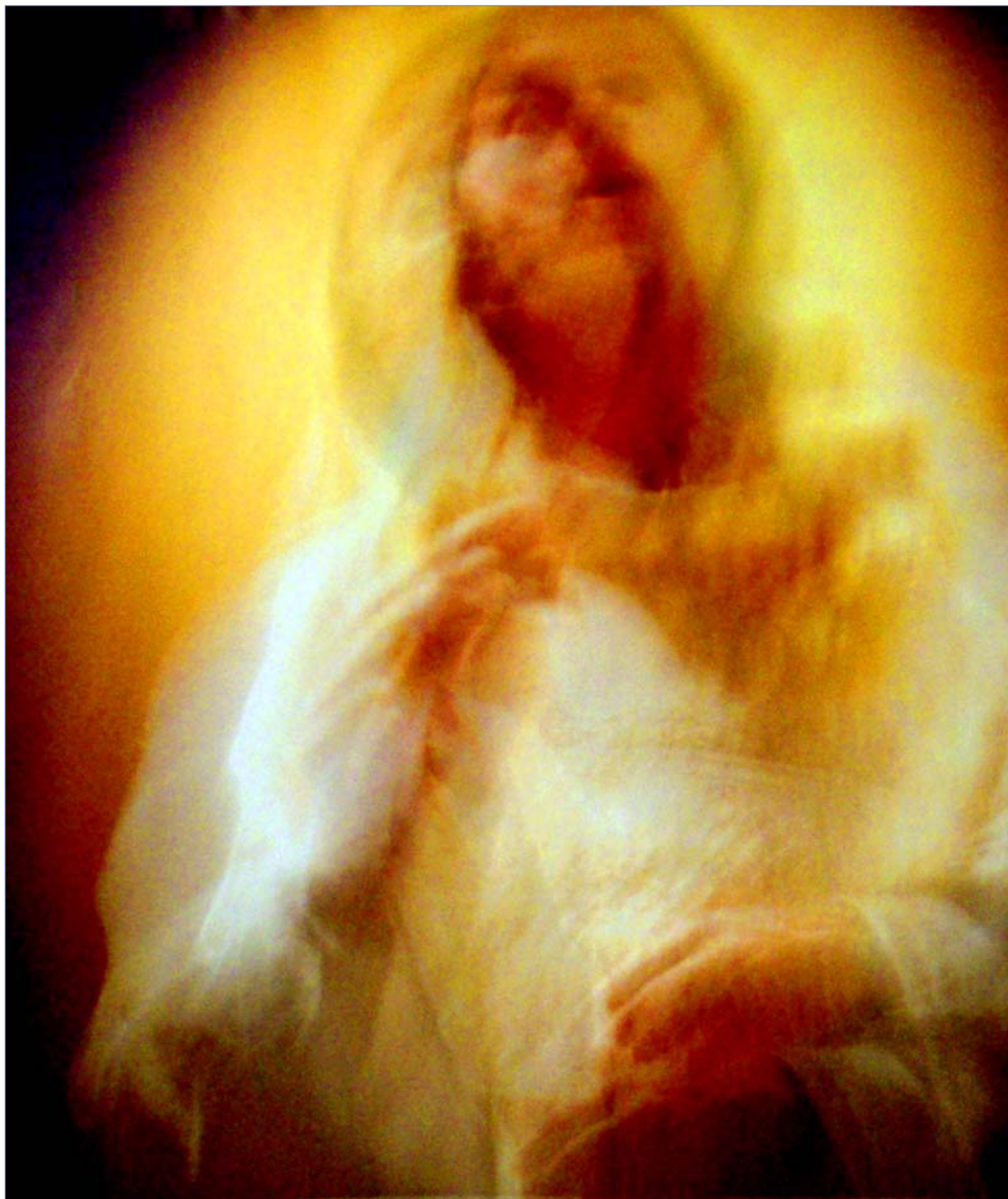

**V průhledném obzoru
aneb Co mi nepoví....**

Roky ubalené do cigarety
Kouř uniká k nebi
Skrze díry v obličejí
Slyším vrískat kroky
Práskání korpulentním bičem
Z košíku vyhazují pod nohy
zuby moudrosti
smutné panny
dcery zamilovaných nevěstek
kudy vedla stará cesta
kupců komediantů cikánů
za zpěvu skrze duši
do Nebe

Je právě čas sypaní popele
na svoji hlavu
Je čas klesání na kolena

M

ezzof

or

te

M

ezzof

or

te

M

eZZof

or

te

Z pašijového Pavel

Květná neděle

Ani vodstonat si to pořádně nestihla
Tak jak celý život
Zapleteš si prst do vlasů
Dva dny a byla tuhá
Kočenka mourovatá
Divná byla
Jak pochcanej patník
Furt to její posměšně vohrnutý břicho
A nos jak louže Vyplazená prdelka
Voči vod sebe ploutve k sobě
Kaprovitá ženská

Ale zajímalo mě dycky jaký to
má dole upravený
Nonono holka celkem voťapkaný
(Vzrušením mu visely z nosu chrchle jak papouščí námluv
Její zmodralá kůže se dávila bezmocností
Rty jak otačené palce
Za paznehty očí vyzývavá)

Podívejme se na ni
Teď by snad chtěla či co
Tak už ji nafutruj
Loni mi štípili všechno dříví ze dvora
a letos takový požehnání
Masíko jak zaživa

Jen pojď
Vaši nejsou doma?

týdne Dolejší

Škaredá středa

Ze stehén se jí kouří jak z hnoje
Bílá vrata prosektury Holínky od vlašských ořechů
Vousy jak dětství Sepjaté ruce kolem kaple

Lež klidně drahá
Ostatně je to i pro tvý dobro
Vždyť nic neříkám
Takže ještě jednou
Jako by se stalo

Podal byste mi prosím
toaletní papír co mám v kabelce
Potřebuji se otřít

STEHEN hnoje VRATA holínky
OŘECHŮ vousy RUCE kaple
PROSEKTURY dětství
(velká písmena jsou kmen malá pak větve
Jidáš svatý místo interpunkce)
Tak se chvěje osika

Bílá sobota

Je ticho jako by sis šlapal na paty
nebo se dotýkal sám sebe svými nahými žebry
Ochlebené pohlaví a brada skrčená mezi třešněmi
Jsou už zralé

Jednoaktovka
Do pokoje vstupuje dívka
Je nahá a pláče
Hlavu má oholenou
Vlasy si křečovitě tiskne k břichu
(Možná jsou to trnky krysích těl)
Přesně uprostřed pokoje se zastaví pod lampou
Utiší se

Pod oknem vedle psacího stolu si všimne
býčí lebky Odhodí vlasy na zem
a krysy se rozběhnou do všech stran
Dívka přistoupí k lebce a z očních důlků
jí vyjme modlitební mlýnky a vtlačí si je
zlehka a pomalu nad ušima do hlavy
S úsměvem odchází
(Opona)

Neměl byste na kafčo mám na něj hroznou chuť
Ne ale mám lívance
Ty ne kafčo bych si dala
Opravdu nemám
Tak na shledanou
Na shledanou

Ještě mi zamávala z tramvaje
Kafčo Ale kdybyste slyšeli jak to vyslovila
Tak nějak se asi umírá

Za třicet stříbrných?

A

d libri

tu

m

Art brut live

Sbírka abcd | Bruno Decharme. 27. 3.–17. 8. 2015

Fotografie | Mario Del Curto. 27. 3.–6. 7. 2015

Bruno Decharme, foto Nathalie Malric

Centrum současného umění DOX, Poupětova 1, Praha 7 – Holešovice, ve spolupráci s organizací ABCD představí výstavu s názvem ART BRUT LIVE. Sbírka abcd | Bruno Decharme. Fotografie | Mario Del Curto. Výběr více než tří set děl ze sbírky francouzského sběratele Bruna Decharma, která je jednou z nejreprezentativnějších kolekcí současného art brut na světě, nabídne spolu s prezentací dokumentárních a portrétních snímků švýcarského fotografa Maria Del Curta pohled do světa tvůrců současného „umění v syrovém stavu“.

Francouzský sběratel a filmový tvůrce Bruno Decharme začal před více než třiceti lety sbírat umělecká díla neškolených autorů, kteří se pohybují mimo hranice etablovaného umění. Vytvořil tak unikátní sbírku abcd, která dnes obsahuje na tři a půl tisíce děl tzv. syrového umění. První část výstavy ART BRUT LIVE (do 17. 8. 2015) zahrnuje šest desítek autorů z celého světa a více než tři sta převážně současných děl z této sbírky, z nichž většina je v České republice vystavena poprvé. Vedle samotných děl autorů art brut představí druhá část výstavy snímky od švýcarského fotografa Maria Del Curta (do 6. 7. 2015), který se jejich portrétováním zabývá již od 80. let.

„Art brut je autentické umění, kterým lidé bez výtvarného vzdělání spontánně vyjadřují vlastní psychické stavy bez ohledu na umělecká pravidla,“ vysvětluje jedna z kurátorek Terezie Zemánková pojem, který ve čtyřicátých letech ustanovil francouzský umělec a teoretik Jean Dubuffet. „Do art brut spadá tvorba jedinců, u nichž nějaký životní zlom uvolnil kreativitu a imaginační a byli tak schopni spontánně tvořit. Velmi často to bývají lidé na okraji společnosti a duševně nemocní lidé, ale není to pravidlo,“ dodává kurátorka.

Art brut je výtvarným projevem, který neoddělitelně souvisí s osudem svých autorů. Tvorba je pro ně způsobem jak uchopit svou existenci, tedy jak opanovat prostor, ochočit tělo, zkrotit mysl, nebo dokonce

Aouam Abdellarazzak,
Bez názvu

Johann Hauser,
Bez názvu

August Walla, Bez názvu

spasit svět. Do stejnojmenných kapitol je také první část výstavy (ze sbírky abcd) pomyslně členěna.

Někteří tvůrci art brut se snaží o symbolické ovládnutí prostoru: zabýdlují jej „anarchitekturami“, navrhují utopické urbanistické projekty a bezvýznamné místo tak mění v privátní chrám obdařený novými významy. Jiní autoři se snaží tvůrčím aktem prozkoumat své tělo, vypořádat se s traumatizujícími prožitky, nebo naopak zvěčnit momenty slasti. Vznikají magické objekty, léčebné stroje, gestické malby i díla na pokraji vědeckého projektu. Další tvůrci nás zvou do svého mentálního prostoru: nechávají nás nahlédnout do svých intimních záznamů, dopisů, deníků a šifrovaných zpráv, skrze které komunikují se sebou samými, se svým okolím, ale i s tím, co je přesahuje. Vyvrcholení výstavy nastává ve chvíli, kdy se myšlenky začnou sdružovat do systémů. Rodí se zárodky nových náboženství a mytologií i spásitelské projekty na ovládnutí počasí, ozdravení populace či přímo na záchranu planety...

„Art brut nikdy není uměním pro umění – tvorba je tu cestou k naplnění vyššího poslání,“ vysvětluje kurátorka Ivana Brádková.

Henry Darger,
Jennie Richie – pokouší
se skrýt v obrovských
pouzdrech na housle..

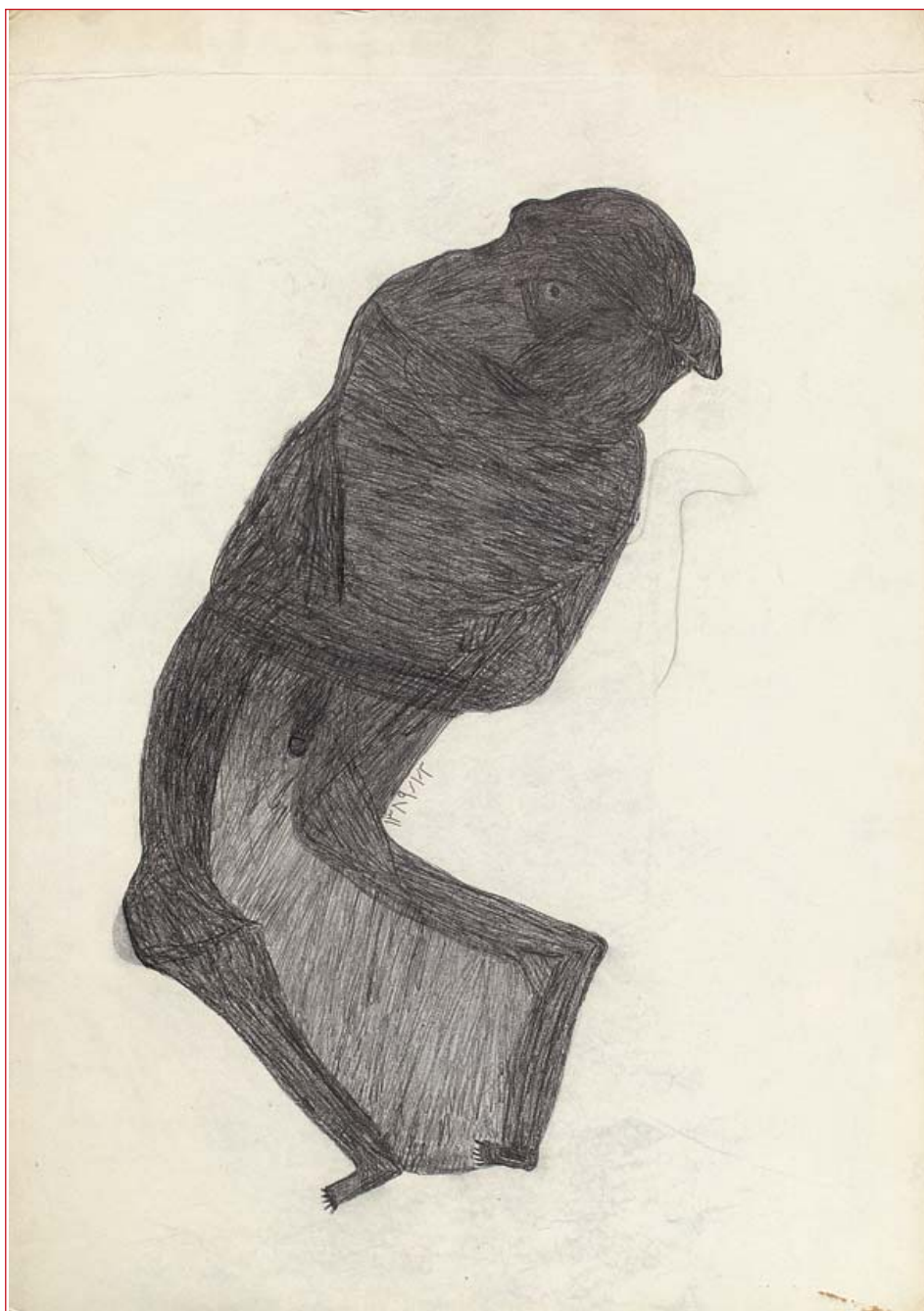
Druhá část výstavy v DOXu představuje více než sto snímků od švýcarského fotografa Maria Del Curta, který od roku 1983 vyfotografoval stovky autorů art brut z celého světa. Jeho portréty společně s dokumentárními záznamy prostředí, ve kterých autoři žijí a tvoří, jsou jedinečným klíčem k pochopení jejich tvorby.

„Naše snaha kolonizovat tyto magické světy znamená trochu je znásilnit. Tím, že art brut – tak bytostně spjaté s osobností svého tvůrce a jeho prostředím – vytrháváme z původního kontextu a vytváříme pro něj kontext nový, kterým se ho snažíme ochočit, tím ho chtě nechtě deformujeme. Nicméně, naše kulturní tradice nám nenabízí jiné možnosti, chceme-li se o tyto úchvatné objevy podělit,“ dodává Terezie Zemánková.

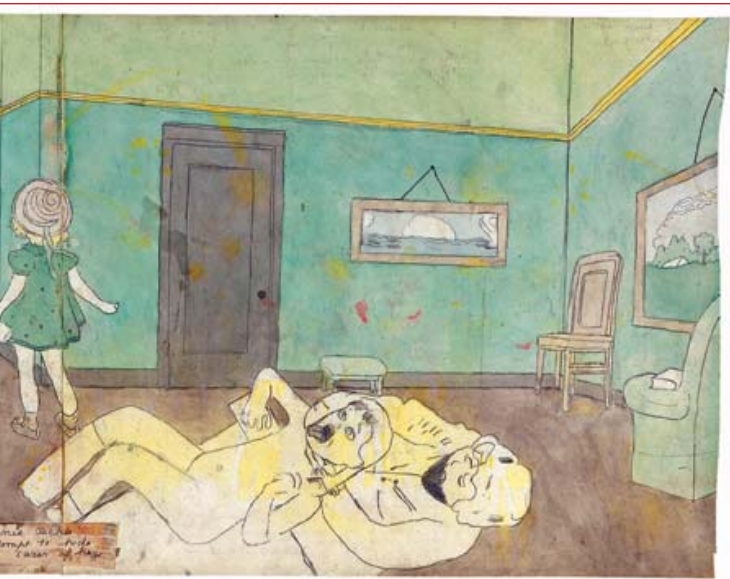
Kurátoři: Terezie Zemánková (ABCD), Ivana Brádková (ABCD), Leoš Válka (DOX)

Část výstavy s názvem „ART BRUT LIVE. Sbírka abcd | Bruno Decharme“ je pro veřejnost otevřena ve dnech 27. 3.–17. 8. 2015. K této části výstavy vychází samostatný katalog v české a anglické verzi.

Druhá část výstavy s názvem „ART BRUT LIVE. Fotografie | Mario Del Curto“ bude pro veřejnost otevřena v Centru současného umění DOX ve dnech 27. 3.–6. 7. 2015. K této části výstavy vychází samostatný katalog v české a anglické verzi.

Davíd Kúčák, Bez názvu

Franco Bellucci, Bez názvu

Hans-Jörg Georgi, Bez názvu

Mario Del Curto, Karel Forman

Mario Del Curto, André Robillard

Mario Del Curto, Zdeněk Košek

Mario Del Curto, Eugenio Santoro

Doprovodný program

- 28. 3. Mario Del Curto: Q + A – prezentace fotografické a filmové tvorby
- 23. 4. Jaromír Typlt – čtení z textů autorů art brut
- 27. 4. Komentovaná prohlídka výstavou s kurátorkami T. Zemánkovou & I. Brádkovou
- 14. 5. Art Brut Film Olomouc – ozvěny filmového festivalu
- 28. 5. Máme otevřeno! – komentovaná prohlídka výstavou s kurátorkami T. Zemánkovou & I. Brádkovou v rámci dne otevřených dveří galerií na Praze 7
- 18. 6. Bruno Decharme: Q + A – prezentace sbírky abcd

August Walla © Bruno Decharme

A
d libi
tu
mZ antikvariátních
banánovek

V dnes už neexistujícím
antikvariátu Terra
incognita, který býval
v Masné 10, jsem před
lety zakoupil ročníky 2–6
(1922/23–1926/27).

Protože je v nich zajímavých
příspěvků habaděj, ještě
jednou se k tomuto Vlastivědnému
sborníku okresu litomyšlského,

poličského a vysokomýtského v naší rubrice vracíme.

Litomyšlské přezdívky a posměšky z let 1870

Bylo-li několik občanů stejného příjmení, tedy voleny humorné přídomky, aby se rozeznali. Vtipný jeden pekař jmenován pekýrník, hospodský, jemuž hořel nos, byl nosarius. Jistý občan, který při volbách silně agitoval a bějhal, zván byl „naše nohy“. Německé názvy a přídomky byly tehda velmi běžné a v seznamu objeví se jich ně-

kolik, zde stojtež předem tyto: děvčeti plných tváří říkali *blasengl*, klukovi *špicpup*, nehybovi *blajštén*, zdoluhavci *páter langsam*, protivovi *hunsout*, vypínavému *šňophoun* (v Sasku tak říkají lupičům), dobře jsme znali slečny schöne Gusti, fesche Toni.

Následuje větší rejstřík po př. s výkladem.

O mužích.

Kdo hltavě jedl byl *polykarp*, člověk velkého vzrůstu byl *longin*, nemotorným říkali *klacmuda*, kýval-li se, říkali jde *klic* – *klac*, kdo

Od Trstenické stezky

chodil ze široka byl *valnoha*. Velkým silným mužům říkalo se *habáni* a též *haranti*, hloupým přezdívali *volotrk* a *vařbuchta*, zpustlým *hadrlump*, unavujícím svou přítomností *morová rána*, zlým *belzebub*, matoucím se v práci *matlafunda*, liknavým *votipera*, jedlíkům *krajcchlamst*, protivným *mrtáfa* nebo i *bestie* (zvíře), prohnáním *faustin*, *spiridon* neb *spirancl*, ničemným (zvlášť ženám) *kanalie* (z franc. kanaille = ničema), těm, co neradi šli mezi lidi *Habakuk*, popleteným a nerozumným *Mohamed*.

Mladíci pěkně vyrostli a dbali slušného chování byli *fioni* nebo *špadoni*, v ruce nosili *španihelky* (hůl ze španělského rákosu), kdo z nich chodil bezstarostně a nic se ho nedotklo byl *à la fičula*.

Dívčákům štítícím se práce říkali *cimfrlína* (dle operety), sedícím o samotě v zábavě *extrato* (dle malé loterie), protivným *sojka*, umouněné povyroslé *sofrně*.

Dětem rozpustilým říkalo se *ancikrist*, umazaným *mundíblák*, prolhaným *fikult*.

Rejstřík přezdívek ženských je dosti značný:

Protivná žena slula *megeera*, nadutě a rychle chodící byla *furie* (starověká bohyně kletby), též *fregata* (válečný rychloparník). Starší žena, jež by byla ráda omládla byla *sekulum* (století), úlisným říkali *Delila* (bible), šeredným a rozcuchaným *Sarah*, *Rebeka*, *Ráchel* (bible), nepříjemným *důra*, mrzutým *mandragora*, nápadně ustrojená byla *maškara*, sebevědomá *metafysika*. Kdo měl neštěstí, že měl šerednou ženu, byl potěšován výrokem sousedů, že má *rachejtli*. Hubatá žena měla *ekšplicírnu*.

Ani starých lidí nenechali vtipkáři na pokoji. Vyšli-li si staří manželé v starším úboru (a bylo tomu tak v letech 1870 u mnohých pensistů, kteří se řídili pořá-

modou biedermeyerovskou), šlo po ulici *staré rápelí* (Jungmann nemá).

Běžné bylo říkati: pije jako holendr, hýří jako flamendr, jede jak englendir. Na okolí byla Litomyšl zl: utíká jako skutečský švec, dlouhé vyzábělé ženě říkali landškrounská smrt. Kdo vyvedl něco nejapného, připomínali Přelouč, kolíhavé ženě říkali tetka z Dobrouče, staré ošklivé, že je Proseč. O Poliče říkali, že tam dávají zající dobrou noc.

Starý muzikant

V našich městech vymírají pozvolna typické figurky. Kdo z Litomyšlanů by z obrázku nepoznal starého Míčka, muzikanta a vysloužilého vojáka z válek rakousko-italských. Jan Míček byl povolá-

Jan Míček

Rohozná

ním tkadlec, narodil se 1834. Zamiloval si hudbu a pěstil ji od malička, když byl v Itálii, hrával prý i pod taktovkou Verdiho. Doma byl zdatným činitelem v souboru městské hudby, hrával k radosti všech až do pozdního stáří na největší nástroj – helikon psával také noty, že by mohly být vzorem.

o povaze a mluvě „Rouzeňáků“

Kdo měl příležitost poznati důkladněji obyvatelstvo okresu poličského, jistě shledal, že v žádné z tamních obcí nebydlí lid tak své-

rázný a samorostlý, jako v Rohozné. Tato samorostlost „Rouzeňáků“, jak si sami říkají, jeví se ve všem jednání, v řeči, celé povaze. Staříčský, nedávno zemřelý říd. uč. Cupal říkával: „Rohozná je hrozná, každého z ní pozná“. Už na dětech jeví se „rouzenská nátura“, což mi dosvědčí všichni učitelé, kteří tu kdy působili.

Projevuje se především jakousi obhroublostí, hranatostí zjevu, pohybů, řeči – každého hnutí. Rouzeňák mluví hlučně a hodně –

Zábava Rouzeňáků je rovněž hlučná, vášnivě přímo milují „muziky“ (taneční zábavy), při kterých často popudlivost jejichzavdá příčinu k hádce a rvačce. I do okolních německých vesnic chodívali na výboje, nejčastěji do blízkého Stašova. Zam nejednou o pouti byli Stašováci bití a z vlastní hospody vyházeni od Rouzeňáků, kterým potom musili muzikanti zahrát oblíbenou „Kdo pak nám co může...“

Truňk býval odjakživa v Rohozné v oblíbě. I malé děti bývaly napájeny kořalkou. Leckde mívali k večeři nebo k snídani kořalku, co níž drolili chleba.

Rohozeňák je svárlivý, neústupný, pro maličkost se soudí a hnal by to až „k pámbičkoj“.

Co mělo vliv na utváření této samorostlé nátury? Zajisté v první řadě drsná horská příroda. Jeť Rohozná rozložena v táhlé nehluboké kotlině, vklíněna mezi německé obce Stašov, Radiměř, Banín, Lavičné. Styk s českými obcemi majíc takto znesnadněn, Rohozná musela vždy ve všem spoléhati jenom na sebe. Poměr k německým sousedům byl málokdy přátelský. Jak neměla zhrubnout bytost „Rouzeňáková“?

Rohozenský slovníček

Bajno (Banín), houl (úl), hamlara, Střebová (Třebová), střešně (třešeň), Ludorf (Rudolf), Jobeš (= Pepík), ščuká (škytá), vondýno (onehdy), hulánek (svítek ze strouhaných syrových bramborů), svarba (svatba), prachdědeček, prachbába, nemlich to samý (totéž), pochramoščenej (pohmožděn), porouhá se (posmívá se). Krýv, chlíb, kvíčerek, třís se, mrchtoň mrchtavej, muskej – pl. muscí. Zink s ňou vo zem.

Kterak se známí v Rohozné pozdravují

nemluva a tichošlápek je mu protivný. Pro výrazy nechodí daleko, mluví „jak mu zobák narost“. Posmívá se každému, kdo mluví „po pansku“, že se „přepotvořuje“. Vybíravost, na př. v jídle, nemůže Rouzeňák „ani čut“. Přílišná zdvořilost nebývá rovněž jeho silnou stránkou. Velmi těžko jde mu přes rty oslovení pán, paní. Mluví-li o někom „z pánu“, nikdy jej takto nejmenuje, nýbrž pouze „starosta, soudní, učitel, falář, diometr (geometr), řící, řidicovka“ atd.

Není v rohazné zvykem, aby se známí navzájem zdravili obecně vžitým pozdravem. Cizí člověk málokdy uslyší pozdrav „Dobrý den“, „Dobrýtro“ a podobně. Potká-li známý známého, místo pozdravu táže se otázkou, která určuje postavení pozdravovaného, který na otázku zcela jednoduše odpoví. „Kam deš?“ „Dolů.“ – Bylas dole?“ „Jo.“ – „Kdák byls?“ „V důle.“ – „Dete dom?“ „Jo.“

Nebo prostě: „Z kostela?“ „Dete s pola?“

Méně známí, třebaže z jedné dědiny, se nepozdravují.

Připravil
Michal Šanda

A

d libri

tu

m

Antikvariát Terra incognita

Tento antikvariát, který jsem zmínil v rubrice Z antikvariátních banánovek v souvislosti se sborníkem Od Trstenické stezky sídlil v Masné ulici 10. Na konci 60. let minulého století do těchto prostor filmaři situovali masnu, v níž se coby řezník oháněl sekáčkem Darel Vostřel v seriálu Píseň pro Rudolfa III. Dnes tu sídlí butik Anne Fontaine.

Vzpomínáte na tygřici Jiskru, která se za jedné bouřlivé noci vyplížila z rodokapsového vydání Hrdinného kapitána Korkorána, sepsaného Alfredem Assolantem?

(mš)

A
ndan
te

Citáty bez uvozovek Mircea Dan Duta

Cvičení se slovesem mít – školní citát

Manželka má milence. *(akuzativ, životné)*

Milenec má manželku. *(akuzativ, životné, ženský rod)*

Já mám radost. *(akuzativ, neživotné)*

Máme krásné ráno, *(střední rod)*

ale nemáme tady maminku. *(ženský rod, negativum)*

Náš Honzík a naše Lenka mají hlad. *(idiom)*

Já mám naspěch. *(idiom)*

Nemám dětské jídlo v lednici. *(idiom)*

Ještě že mám Alenku z kanceláře. *(velmi ženský rod, mladší věk)*

Ještě že Alenka má čas, *(ženský rod, příslovečné nepřesné určení času)*

totiž ji náš ředitel měl celou noc *(velmi mužský rod, příslovečné přesné určení času)*

a v pět ráno jí už měl dost *(idiom, ženský rod, mužský limit)*

a řekl: „Už máš jít pryč. *(idiomka, ženský rod, mužský rozkaz)*

Manželka má být tady každou chvíli.“ *(manželské určení důvodu, výhružné neurčení času)*

Ještě že mám ředitele,

který má manželku, milenku, Alenku. *(nadrženecká aliterace)*

Ještě že paní ředitelova

má přijít domů právě dnes, *(tvrdý ženský rod, nebezpečné určení času)*

a tak má Alenka volno celý den

po celé namáhavé noci. *(velmi ženský rod, unavený vzhled)*

Alenka má dobré srdce

má ráda děti,

a také má ve zvyku být přesná. *(ženský rod, třikrát pozitivum)*

Má v tašce jogurty, džusy, ovoce

a další věci, které mají děti jíst. (*přímý objekt, citlivý subjekt*)
Ovšem nemá na sobě kalhotky,
což se nemá stát. (*přímý subjekt, citlivý objekt*)
Nejspíš je zapomněla u ředitele (*přesné určení místa, n-vykřičníkové určení paniky*)
a pokud je má teď v rukou
ředitelova manželka, (*ženský podmět, tvrdý rod, výhružná podmínková věta*)
nevím, jak se bude ředitel mít
během příštích několika měsíců. (*nebezpečně nepřesné určení způsobu*)
Ovšem já mám být v kanceláři za půl hodiny, (*záminkové přesné určení místa*)
tak mám stihnout vlak v půl osmé. (*záminkové přesné určení času*)
Ještě že vlak má zpoždění,
tak ho stíhám a dostávám se do práce včas. (*záchranné nepřesné určení času Českých drah*)
Az se večer vracím domů,
ještě mám tam Alenku. (*ženský rod, přímý objekt, nedokonavý*)
To mě překvapuje,
vím totiž, je jí dnes v noci má mít účetní, (*velmi mužský rod, dokonavý, výkonový*)
ale ten prý má chřipku. (*dokonalý*)
Řada na mně u Alenky bude až v sobotu,
jsem totiž nejnovější ve firmě. (*ženský rod, kritérium přesného určení času*)
Znovu mám štěstí. (*idiom*)
A v kuchyni mám manželku, (*ženský rod, starší věk, nedokonalá*)
která mi nadšeně a podrobně líčí, (*ženská řeč, nedokonavá, nedokončená, nedokončitelná*)
jakou měla skvělou spolupráci s Alenkou
při péči o děti. „Doufám, že máš v úmyslu
tady slečnu kolegyni k nám ještě pozvat.“ (*vykřičník, otazník, panika, mužský rod*)
Mám v hlavě zmátek. (*mužský rod, idiot*)
Alenka má na obličeji půvabný úsměv (*velmi ženský rod, mladý vzhled, mužský vysoký tlak*)
a manželka má také v úmyslu usmívat se. (*ženský rod, žádný tlak*)
Tak se asi věci mají, jak se má (*mužský rod, nepřesné určení a vůbec nepochopení situace,*)
a já můžu jít pracovat,
mám totiž do zítra dopsat novou recenzi. (*záminkové přesné pracovní určení*)
Přece jen to ještě nemám v hlavě jasno,
ačkoli mám za to, že bych to měl mít. (*neurčitý člen, mužský rod, hříčka slov, nepochopitelné souvětí*)
Nemám tušení, zda se mám manželce přiznat,
že vím, že má milence. (*určitý člen, asi velmi mužský rod vs. méně mužský rod*)
Nemám tušení, jestli manželka má tušení,
že já mám tušení, že ona má milence. (*mužský rod, ženská hantýrka*)
Nemám tušení, jestli manželka
má tušení o Alence,
tak se to mám dozvědět zítra od Alenky. (*přesné určení osoby, konečně chytrá myšlenka*)
Než půjdu do pracovny,
Alenka mi nenápadně ukazuje kalhotky. (*ženský rod, přímý objekt, přesné určení předmětu*)
Prý je měla v tašce a na ně zapomněla. (*přesné určení místa, zbavení se paniky, Sláva Bohu*)
Tak teď je opravdu všechno,
jak má být,
a všichni se máme rádi. (*mužský rod, debil, happy-end*)
.

A
ndan
te**Citáty o borcích**

Paní učitelka nám ukázala v Blesku
dva sousedící články.

Jeden nesl název: Karel Gott se přiznal,
že měl chuť na muže, a hned vedle
bylo napsáno stejně velkými písmeny:
Václav Klaus prohlásil, že se ničeho nebojí,
ale pro jistotu odjel na dovolenou na Šumavu.

Z počátku jsem nic nechápal,
ale pak mi došlo, že oba články vyšly
v rubrice Napsal sám život.

I nadále jsem však nechápal,
zda šlo o život Gottův nebo Klausův,
a jestli si oba borci uvědomili,
jak strašnému nebezpečí se na poslední chvíli vyhnuli.
To ovšem život ještě nenapsal.

Foto Petr Štengl

Fotka v lese – Letající citát

Koukala k nám ze stromu.
 "Jen najdu brýle a letím pro vás dolů."
 Tak do toho, krásko.
 Vždycky jsem rád chytil v náručí
 letající plšice.

Trojrozměrné citáty

Jedno nebe se otáčí
 kolmo k ose rotace
 druhého nebe.
 Naše nebe, to třetí,
 se z toho věčného otáčení
 zploštilo tak, že se stalo se průsečnicí
 těch druhých dvou nebeských sfér.
 My, kteří naše nebe pozorujeme
 zevnitř (příčemž se ale tvrdohlavě
 snažíme poznat je
 zvenku),
 jsme však přesvědčeni, že to,
 co se točí, je především
 Země.

Lékařský záznam – hnusný citát

Vyzvracel jsem tě ze sebe,
 vyplivl ven všechno,
 co z tebe ve mně zbylo,
 a jedovatý elixír tvou lásky
 jsem konečně a s chutí čůral ven.
 Jen že ti zatracení lékaři
 sebrali tvoje vyzvracené, vyplivnuté a vyčůrané
 zbytky z podlahy,
 dali je do mixéru a z nich připravovali
 infuzní roztok,
 jenž necitlivě napumpovali zpět do mých žil.
 S tím asi už nic nenadělám,
 nejspíš si tě budu muset vzít.

Foto Petr Štengl

Persona grata – videocitát

Rumunská velvyslankyně
 tancuje nahá na pultu v baru v Perlovce.
 Chudák paní diplomátka
 si ani neuvědomila,
 že žurnalisté z Blesku jsou už pryč,
 a že se tedy předvádí už jenom
 pro kameramana z Novy, který ji však natáčí
 pouze svou osobní domácí kamerou.
 Ovšem co by nedělala vzdělaná vlastenkyně
 k prosazení zájmů vlastního národa?

A ndan te

Noční citát

Jsem cizinec a teď žiju v České republice.

Studuju zde češtinu.

Zítra máme test z genitivu

a já nemám na jídlo.

Když jsem rozbil okno toho bavoráka

a čórnul přehrávač,

chytili mě dva fízlové.

„Ani hnout!“

Nehnul jsem se.

„Co tu vyvádíš?“

Nemělo smysl jim lhát.

„Ukaž!“

Ukázal jsem.

Byl to fakt pěkný přehrávač.

Prohlíželi si ho ze všech stran.

„Tímto případem se budeme důkladně zabývat!“

Pak mi strčili do ruky dvě kila.

„A ty drž hubu a zmiz, vole!“

Jsem cizinec a teď žiju v České republice.

Studuju zde češtinu.

Zítra máme test z genitivu

a neměl jsem na jídlo.

Na to se mě však fízlové neptali.

Proto se mi v této zemi líbí:

tady policie fakt pomáhá a chrání.

Foto Petr Štengl

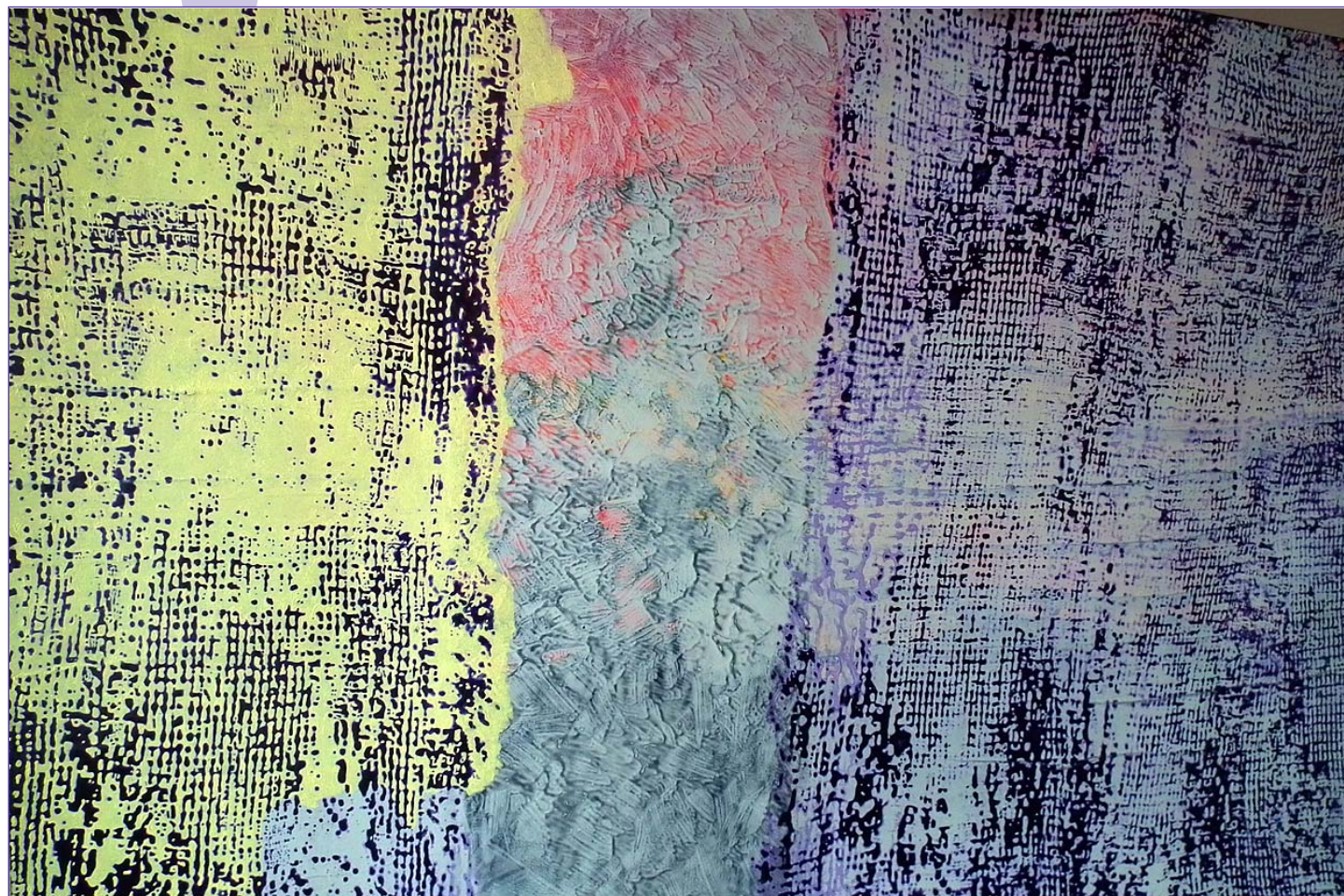

Foto Petr Štengl

O slavnosti a hostech – citát z imaginárního filmu

Medvěd se omluvil, že musí do kanceláře.
 Tak jsem mu věnoval svůj společenský kabát,
 on poděkoval a odešel.
 Vlk se zvedl s tím, že musí stihnout vlak,
 tak jsem mu dal své černé společenské kalhoty,
 poděkoval a odcházel.
 Tygr, který měl noční, dostal moje černé lodičky
 a také nám utíkal.
 Pak mi slon poděkoval za bílou hedvábnou
 společenskou košili,
 nosorožec za vestu,
 divočák za černé ponožky
 a jaguár za boxerky.
 Už je půlnoc a já jsem už zoufalý,
 šimpanz se totiž ještě neobjevil,
 tak kdo bude nosit mého motýlka?!

Citát ze vzpomínky

Tys nezemřela,
 jen tvá pozdní krev se proměnila
 v mizu
 a nevyzpytatelně pronikla
 branou ženství.
 Jedle pak vyrostla
 a zapustila kořeny do těla
 znaveného rána.
 Objímal jsem tvůj kmen,
 hladil jsem tvé větve,
 líbal jsem tvé šišky,
 kleče na kolenu jsem se rozplynul
 v slzách kanoucích jak tóny flétny
 a marně jsem rozrýval zem
 ve tvém stínu.
 Tys nezemřela.

Citát o ukončené přímce

Rostliny pohlédly vzhůru ve směru evoluce
 a spatřily nad sebou zvířata,
 zvířata zas nahoře uviděla lidi –
 a zůstala stát.
 I lidé se jednou zahleděli vzhůru,
 jenže nad sebou neviděli
 nic
 a obestřela je hrůza.
 Tehdy se jim v hlavách zrodili
 bohové.

A ndan te

Foto Petr Štengl

Citát v závorce

„Už nemůžu, hrozně to bolí!“
„Tlačte, maminko, pořádně tlačte!“
„Jooojjjj! Jaaaauuuu!“
„Pořádně tlačte! Jste otevřená!“
„Bože můůůůůůůj!“
„Tlačte! Už vidím hlavičku!“
„Kde mám manžela???? Jendooooo!!!!!“
„Nechte Jendu! Tlačte! Miminko jde dobře!“
„Jaaau! Do píči!“
„Naopak, ven! Tlačte!“
„Už nevydržím, pane doktore!“
„Už ho vidím! Už je venku!“
„Jaaau!“
„Tlačte! Ještě jednou!
To je ono! Už ho mám!
Chlapeček! Čtyři kila dvacet deka!
Kluk za milión zlatých!
Je to všechno?“
„Snad jó... Drobné si nechte...“

Foto Petr Štengl

Bukurešťský gentleman – trolej-citát

Před Univerzitou v Bukurešti
čekala na trolejbus slečna,
která výborně vypadala,
se svou těhotnou maminkou,
která ještě dobře vypadala.
Trolejbus kupodivu brzy přijel,
což v Bukurešti není běžné,
ani nebyl až tak zaplněný,
což v Bukurešti je až podezřelý,
ovšem všechna místa k sezení byla obsazena,
což v Bukurešti je docela normální,
neboť po osmi hodinách sezení v kanceláři
se rumunský úředník cítí unavený k smrti,
tak musí pochopitelně sedět také v trolejbusu.
Slečna s těhotnou maminkou čekaly.

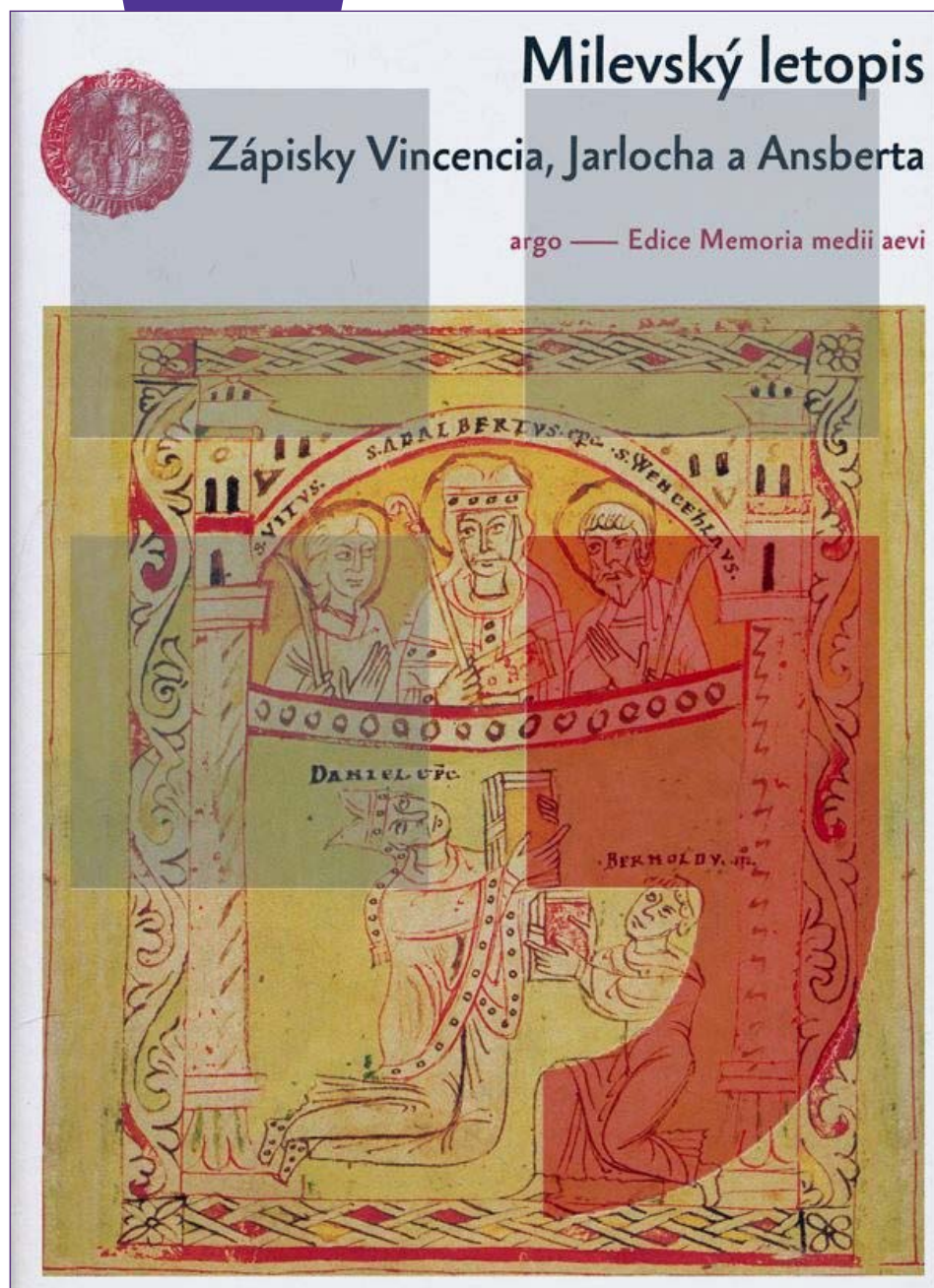
Po prvním zastavení autobusu,
slečna nic neřekla,
po druhém výrazně koukala kolem sebe,
ale už po třetím mamince oznámila
tak, nenápadně,
aby bylo slyšet po celém trolejbusu:
„Maminko, v tomto trolejbusu
nejdou žádní gentlemanové!”
Na to se k ní nejbližší sedící
bukurešťský úředník v trolejbusu
otočil a opravil ji:
“Omyl, slečno!
V této zemi
jsme sami gentlemanové a ladies!
Jen volná místa k sezení už nemáme!”

Básně jsou z připravované stejnojmenné sbírky.

A

ndan

Milevský rukopis

Zkušenost mne přesvědčuje, že zobrazování minulosti bývá vždy také a především jejím výkladem: Přítomným vyprávěním minulé pro budoucí; snahou změnit budoucnost zpřítomněním minulosti. A že nejpůsobivější (arci také nejsetrvalejší – bytí sebevíce pochybný) je tu příklad vedený skrze příběh. Postavy jsou pak oděny do idejí, v nichž se autorská invence snoubí s objednávkou společenskou. Tak věrozvěstové přicházejí na Velkou Moravu proto, aby hlásali křesťanskou víru jazykem srozumitelným lidu (přestože přicházejí do kontaktu především s mocenskými elitami, franští kněží působící v misijích mají synodu konanou už na konci osmého věku nařídí kázat, zpovídat a katechizovat v jazyce národa, k němuž přicházejí – A Rostislavovi šlo především o podepření snahy o větší samostatnost jeho knížectví zřízením autonomní církevní provincie), Václavova matka Drahomíra je pohankou (...žijící v křesťanském svazku s Václavovým otcem), staroslověnština ani slovanská Sázava pro Kosmu nebyly a nejsou a dívčí válka (parafráze to mýtů z tažení Alexandra Makedonského) odehrává se v různých našich kronikách pokaždé jinak, vždy však za poučení, co v dané době se ženštinami podniknouti (= kterak jim srazit hřebínek i sebevědomí).

Takto vyzbrojen přistoupil jsem tolikéž ku četbě knihy mnou právě hodnocené. Vě-

dom si toho, že mnohé lze vyčísti mezi řádky; a takováto četba pak některým zkoumaným pasážím dodává půvabu humoru černého věru jak bezměsíčná noc: „Zkušený a moudrý panovník však přece vycítil jejich záludný úmysl vůči němu a včas je předešel tím, že pronásledoval a rozvracel jejich záměry. Aniž by někoho šetřil, aniž by měl s někým slitování, zabíjel všechny bez rozdílu, biskupy, hrabata i barony. Byl mezi nimi hrabě Richard z Acerry, který byl strůjcem a hlavní příčinou toho zla a zrady proti němu, jenž se mu kupodivu vydal dobrovolně. Toho dal oběsit, setnout mu hlavu a tělo vztyčit na vidlici vzhůru nohama ve veřejném průchodu městské brány.“ – takto vskutku křesťansky počínal si jeden ze dvou mečů západního křesťanstva, císař Jindřich. Pořádající Říši po smrti Fridricha Barbarossy za nešťastné křížové výpravy, jejíž vyličení (domněle perem Ansbertovým) tvoří poslední z částí díla; vydaného nyní pod názvem vyjadřujícím pravděpodobné místo jeho vzniku / zapsání: Milevský letopis. Podtitul Zápisky Vincencia, Jarlocha a Ansberta dává pak čtenáři na vědomí, že jeho obsahem jsou vedle již zmíněné Historie o výpravě císaře Fridricha (s Jarlochovými přípisky a jeho líčením domácích událostí dovedeným k roku 1198) kronika pražského kanovníka Vincencia (neúplně zachovaná) a kronika milevského opata Jarlocha (končící v půli věty). Vincencius a Jarloch bývají někdy naši literární historiografií počítáni (s autory starších pasáží Starých letopisů českých) mezi takzvané druhé pokračovatele Kosmovy (těmi prvními jsou tzv. Mnich sázavský a tzv. Kanovník vyšehradský). Zachycující období vojenských výbojů ano křížových výprav (na nichž bere podíl také česká šlechta – včetně osoby panovníkovy) a výrazných panovnických osobností proměňujících knížecí stolec na trůn královský (Vladislava a Přemysla Otakara: s Jarlochem se však ocitáme toliko na samém počátku jeho vlády), leč také nepokojů jak v Říši tak v samotných Čechách (roz-

brojů mezi předáky a panovníkem i uvnitř samotného rodu přemyslovského). Vincencia i Jarlocha (druhého snad ještě více) – představitele dobové církevní hierarchie – zajímají hojně také vztahy mezi mocí duchovní a světskou, podíl církve na správě země, postavení kléru a nanejvýše biskupů ve společnosti i vůči panovníkovi.

S dobovými peripetiemi přicházejí na řadu také příběhy – osobností, jež mohou současníkům býti příkladem a potomkům vzorem. Takovými jsou pro Vincencia olomoucký biskup Jindřich Zdík či druhý český král; svoji kroniku však dopisuje ve chvíli, kdy tento o svoji moc fakticky přichází (či se jí vzdává). Pozdější interpretace Vladislavova vztahu k Říši a císaři (a nerespektování mínky domácích předáků či opozice uvnitř vlastního rodu) – u takového Pavla Stránského – však ukazují, že pohled na snahu o těsnější provázání osudů země se sudbou císařství (včetně nezbytného podílu na akcích vojenských; zde na Barbarossově tažení italském) může se lišit věk od věku, autor od autora.

Myšlenkových i uměleckým vrcholem svazku je pro mne tudíž cosi, co bychom mohli nazvat legendou o utajeném světcí, totiž Jarlochův životopis věnovaný jeho učiteli a vzoru – želivskému opatu Gottšalkovi. (Jarloch byl koneckonců také samotným poradcem celku.) Zde nejsilněji snad textem prosvítá to, co bych si pro sebe nazval skutečnou osobností tvůrčovou: totiž – osobní mínka a osobní zaujetí. Nezamlčující ani stinné stránky portrétovaného (někdejší prchlivost, nedostatek výřečnosti), činící však právě tím zachycovanou podobu sympatičtější protože věrojatnější. Zaujetí vědomé si smyslu celku, vzpínající se právě proto k výšinám básnickým (ostře kontrastujícím s šedivou věcností někdejších historických zpráv). Čímž nechci říci, že takovým (jakým jej Jarloch líčí) Gottšalk vskutku byl. Ale pravím, že je mnohem více – že jest: postavou, skrze niž lze vstoupit nejen do kulis, v nichž se tato někdy pohybovala.

A tu se (snad nejen mně) nabízí i klíč k současnému čtení publikace jinak vzorně vypravené: Což dnes a denně neřešíme svůj vztah ku společenství evropskému (i míru oběti, již jsme mu ještě ochotni přinést)? Cožpak dnes bývají naši předáci jen svorní a jednotní? Nehledají snad také naši vládcové správný poměr mezi autonomií a hledáním „silného partnera“? A nekladou si otázku, kdo by jím měl býti...? ...leč v průjezdech městských bran dočkáš se leda průvanu. Bezhlavých viselců zde není. Zatím.

Ivo Harák

Milevský letopis. Zápisky Vincencia, Jarlocha a Ansberta, k vydání připravili Anna Kernbach, Magdalena Moravcová a Martin Wihoda, jazykové korektury Petra Švehlová, Argo, Praha 2012, 1. vydání, náklad a cena neuvedeny, 294 stran

A

ndan

te

Když se kozy prskají

Leopold Němec

Když se kozy prskají, ocasama mrskají

(lidový popěvek)

Víte, lidi si často pletou obyčejného člověka s poslancem, a já se jim nedivím. Takový obyčejný člověk, i když má pro strach uděláno, nemůže mezi lidmi jen tak něco plácnout, protože nemá tu imunitu a většinou ani tu univerzitu. Kdyby takový obyčejný člověk mezi lidmi jen tak něco vypustil z huby, tak by mu to nepřineslo opět kačky, ale mohl by mít opletačky. I když z hlediska územně správních celků to dalekosáhlé důsledky většinou nemívá, nanejvýš v hospodě padne nějaká facka.

Přesně naopak je tomu u poslance. Zkuste některému říct, že je obyčejný poslanec a je oheň na střeše. To prostě nejde, i když byl před tím obyčejným člověkem. To se rozumí, že jen někteří, abych je neházela do jednoho pytle, ale nejméně do dvou. Všichni ovšem mohou mezi sebou jen tak plácet, a to napříč celým spektrem. Jiná situace ovšem nastane, když se za příznivých okolností takový obyčejný člověk přemění v poslance a dostane tu imunitu a někdy rychle i tu univerzitu. Díky tomu není poslanecké plácání vošajstlich, i když facky ve sněmovně padají také. V tom mezi vesnickou hospodou a poslaneckou kantinou rozdíl není. A právě v té podobnosti trčí ta příčina, že si lidi někdy spletou člověka s poslancem, a dokonce i sněmovnu s hospodou. A když se do toho přimíchá bulvár a paparazi, tak z toho lidi mají úplnou bramboračku.

Jako příklad rozdílu mezi obyčejným a poslaneckým plácáním si vzpomínám na jednu mladou horalku z Dolní Lomné (Dorotka se jmenovala), která na trhu v Jablunkově jen tak plácla, že má zlaté kozy. Už druhý den se před její roubenkou objevili bulvární spisovatelé a módní hlídka. A hned chtěli, aby jim ukázala kozy. Chtěli si je také vyfotit a dokonce si na ně sáhnout. Horalka se samo sebou bránila. Upozornila je, že teď zrovna nemá čas, že její kozy jsou

zvyklé, když je každé ráno někdo důkladně podojí. Pár chytráků se hned hlásilo a přitom ani jeden z nich v životě nedržel cecek v ruce. Nahrnuli se do chlívku za Dorotkou, kde již Dorotka mazlivě mluvila ke svým kozám.

„Rézo, Lízo,“ volala prdelatá pastýřka z Beskyd na své bílé krasavice, „už to bude, nebojte se.“ Kozy mečely, jako by je na rohy bral. Dorotka si vykasala sukni se spodničkou vysoko do pasu, široce se rozkročila a posadila se na malou dřevěnou štokrli. Její pevná a silná stehna byla stejně bílá, jako její kozy. Chlapci od novin nevěděli kam dřív s očima. Jestli obdivovat dvě mladé běloučké kozy, nebo exkluzivní stehna Dorotky v pracovní poloze.

„Vidíte,“ pootočila se k vykuleným návštěvníkům, „tak to jsou mé zlaté kozy. Čistouchké, běloučké, hebouchké. Denně pět litrů mlíka od každé. Co ještě chcete vědět o mých kozách?“

V novinách se pak objevil článek s titulem „Zlaté kozy jako alternativní zdroj obživy“. Dorotčin Janek se kvůli tomu na svou milou spravedlivě naštvál a začal ji dělat obstrukce. Ale dlouho to nevydržel. Nakonec pragmatismus zvítězil nad pústem a už jim to zase klapalo. Akorát s novinářema může Dorotka mluvit už jenom prostřednictvím tiskové mluvčí, která sice se svými kůzlátky nemůže Dorotce konkurovat, ale na rozdíl od prosté Doroty má maturitu.

• • •

Foto Petr Štengl

Výslech.

„Jak jste se do té hospody dostal“, zeptal se poručík na mol opilého Pivera. „Přece pěšky, vždycky to tak dělám.“

„A ten červený Renault před hospodou, není náhodou váš?“ trumfoval nadstrážmistr, který ho už víckrát načapal opilého za volantem.

„Je to můj červený Renault, pane plukovníku,“ odvětil klidně Pivera, „není to ale náhodou, že je můj, ale je to výsledek mnohale-tého střádání korunky ke korunce.“

„Hm,“ pokýval hlavou nadstrážmistr a díval se mu upřeně do očí. „A jakpak se to vaše krásné červené auto asi tak před tu hospo-du dostalo. Co?“ položil další záludnou otázku.

„No jak asi, přece jsem ho žduchal.“

„Vááážně?“ dlouze protáhl poručík další ze svých otázek a obo-čí mu přitom vylétlo až k hornímu konci jeho dlouhých uší.

„Vážně pane plukovníku,“ odpověděl s vážným výrazem ve tvá-ři Pivera.

„A kdo to auto, pane Pivera, řídil, když vy jste ho žduchal,“ při-trvrdil v otázkách zkušený vyšetřovatel.

„Proboha, pane důstojníku, jak to mám vědět. Já když žduchám auto, tak mám hlavu vraženou mezi ramena a dívám se pod nohy, abych neklopýtnul. Nemám čas šmírovat, kdo sedí za volantem. Ne-byl jste to nakonec vy, když se tak nenápadně vyptáváte?“

„Pivero,“ nadechl se zlostně poručík k další otáz-ke, „vy chcete říct, že...“ Pivera ho nenechal domluvit a skočil mu do řeči: „Tak moment důstojníku, vy pře-ce nemůžete předem vědět, co já chci říct. Ani já to nevím, dokud neslyším, co říkám. To je přece logické, nemám pravdu?“

„Nemáte,“ uhodil policejní důstojník pěstí do sto-lu, „nemáte a nemáte a nemáte,“ tloukl opakovaně pěstí do stolu, a přestal teprve, až když ho pěst začala bolet a musel si ji pofoukat.

„A prdel si ze mě dělat nebudete, zvláště ne na strážnici, na to já jsem moc citlivej.“ Stále zvyšoval hlas, až mu přeskočil do fistule a skoro zasípal: „Taky su ale dost zkušené na to, abych poznal, že se mně snažíte vytočit. A to já se teda Pinduro nenechám.“ Při poslední větě vstal, naklonil se až k opilému Pive-rovi a to PINĎURO mu zblízka zařval do obličje.

„To je mi jasné pane plukovníku, že starý šroubek se nedá jen tak vytočit. Na to se musí ...“

Když Pivera uviděl, jak nadstrážmistr sahá do pouzdra pro pistoli, okamžitě zmlkl a zbledl jako obě-šenec. On si to pan nadstrážmistr v té zlosti asi hned neuvědomil, ale v následujícím okamžiku na Piveru

mířil kartáčem na boty. Když uviděl, jak se Piverovi vrátila růž do tváře a začala se mu smíchem třást ramena, tak mu to došlo.

„Vidím, že chcete od neřádků vyčistit celé město, plukovníku,“ provokoval Pivera. V následujícím okamžiku už strážce zákona klečel na Piverovi a zleva i zprava ho mlátil přes ústa.

„Já ti tu nevymáchanou držku rozmlátím na padrť, ty mizernej zmrde“, křičel rozzuřený četník a snažil se splnit, to co sliboval. Přestal až v okamžiku když si všimnul, že předvedenému se řine z nosu krev a on sám má ruce jak řezník při zabíjačce. A co bylo nejhorší, zastříkanou od krve měl i svou novou uniformu.

„Máš průser brácho,“ řekl Pivera ještě v leže na zemi. „Já mám totiž aids.“

Nadstrážmistr chvíli na zkrvaveného chlapa čuměl jak péro ze starého divanu, a pak nenávistně řekl: „Ty hajzle.“ Vstal, chlapa na zemi kopl do ledvin a odešel do vedlejší místnosti. Pivera na nic nečekal, vyskočil oknem, které naštěstí bylo v přízemí, a utíkal směrem k hospodě ke svému červenému autu. Zkušený chlastometr Pivera měl v kalhotách schovaný druhé klíče od auta, a než strážníci vyběhli ze strážnice, viděli už jen koncová světla jeho červeného ujíždějícího vozu. Nezbývalo jim nic jiného, než naskákat do policejní škodovky a zahájit pronásledování uprchlého. Hned v první zatáčce ujíždějící Pivera trefil dvě popelnice a svůj červený Renault zle pošramotil. Přišel o pravý světlomet a levý svítil jen přerušovaně. To už byl ale za městem u řeky. Ještě ujel asi tři sta metrů podél řeky, když se mu pronásledovatelé přilepili na kufr auta. Po dalších sto metrech čekala levotočivá zatáčka a tam se to stalo. Proradní a naštvání strážníci v těsném závěsu za uprchlíkem kousek před zatáčkou dupli na brzdu své nadupané Škody Octavia a zákeřně rozžnuli dálková světla.

Pivera, který policajty sledoval ve zpětném zrcátku, byl totálně oslepený. Stačil jen německy vykřiknout ááááá, pustil volant a oběma rukama si zaclonil oči.

Zvýšená krajnice v klopené zatáčce katapultovala červeného francouze, ten přelétl silniční příkop a po asi dvaceti-metrovém letu přistál v čerstvém oraništi. Jeho řidič se silně uhodil do břicha a do hlavy, ale jinak bruchlandung v oraništi přestál bez dalšího zranění. Přední dveře na obou stranách jeho vozu upadly a tak mohl s bolestivým sykáním vylézt do úrodné černozemě.

To už se k němu tmou blížily čtyři baterky. „Tak co frajere,“ ozvala se jedna baterka, „nouzové přistání na břicho se ti povedlo, ale s tou hromadou rudýho plechu už neodstartuješ.“

„Hrozně mne bolí břicho,“ zanaříkal pilot Pivera a svalil se na záda.

„Mně se v letadle taky dělá blbě,“ promluvila druhá baterka, „ale to správi kinedryl. Jestli ses ale posral strachem, tak musíš počkat, než přijede multikára z technických služeb. My tě zde zatím budeme chránit.“ Třetí baterka už mezi tím volala sanitku. Kupodivu přijeli velmi rychle.

V nemocnici si Pivera poležel dva měsíce, protože mu volant zle potrhál vnitřnosti. Otřes mozku, který také utrpěl, se zdál být lehčím zraněním. I když ho policajti vyslechli hned po operaci ještě v nemocnici, musel se znovu dostavit k výslechu a k sepsání protokolu na policejní služebnu. Tam už čekal důvěrně mu známý vyšetřovatel a četl si v lékařské zprávě. V tu chvíli vyšetřovatele napadlo, že si z Pivery vystřelí.

„Tak mladý muži,“ spustil na Piveru, který byl 56 roků starý, „vy prý máte Aids,“ klepal nadstrážmistr ostentativně prstem do lékařské zprávy.

„Ale pane poručíku, to jsem řekl jenom tak, ve zlosti, za ten rozbitý nos, jak jste mne chtěl zastřelit tím kartáčem na boty.“

„O tom nemluví,“ ušklíbl se nadstrážmistr, „mluvím o lékařské zprávě, kterou mám zde před sebou.“

Piverovi to chvíli trvalo, než mu ta Jobova zvěst došla, a ztuhl mu v ksichtě úsměv. „Pane bože,“ vydechl vyslýchaný a ztratil řeč. Poručík se mu soucitně díval do očí a po chvíli řekl. „Je mi to pane Pivera moc líto, ale dávají vám jen půl roku. I když jste mizera, budete mi chybět. Já jsem už na testech byl také, a naštěstí jsem negativní. Je mi to fakt líto, ale řidičák vám vrátit nemůžeme. Ostatně, auto můžete žduchat i bez řidičáku. Ale už jen půl roku,“ mával nadstrážmistr lékařskou zprávou.

„Můžu si to přečíst?“ natahoval ruku Pivera.

„Nemůžete,“ ucuknul vyšetřovatel, „je to součást vyšetřovacího spisu.“ V tu ránu se Piverovi rozsvítilo, že policajt blafuje a bez zaváhání na jeho hru přistoupil.

„To musela být ta filčka ze Záběhlic,“ vykřikl najednou Pivera a třísknul rukou do stolu. „Ale já si tu čůzu najdu a nasypu to do ní jako v Sarajevu. Kurva jedna smradlavá. Představte si pane majore, eště si za to vzala dvanáct stovek. Prej zrovna ten den mají v podniku akci, jinak že by chtěla patnáct. No co vám mám pane nadporučíku povídat.“

„Pane Pivera,“ přerušil ho nadstrážmistr, „mou povinností je pomáhat vám a chránit vás. Z toho důvodu vás musím upozornit, že máte právo nevypovídat a nemusíte mi nic povídat. Podepište mi protokol a jste volný.“

Josef Pivera obřadně vstal a zasalutoval jak u hrobu neznámého vojína.

„Ale Pivera, to vám říkám, sekat latinu.“ Nadstrážmistr udělal na delikventa psí voči a utrousil ještě: „Půl roku to snad vydržíte. A už jděte.“

„Spolehněte se, pane wachmajstr.“

Pivera opouštěl místnost vyšetřovatele šouravým krokem, jakoby se mu odtud nechtělo. Ve dveřích se otočil, z dřevěho zubu si vycucal krvavou slinu a překvapenému nadstrážmistrovi ji mistrně plivnul na uniformu.

„Vééén,“ křičel zsinálý vyšetřovatel, sáhnul do pouzdra pro pistoli a vytáhl kartáč na boty. V tu chvíli už Josef Pivera řval smíchy.

„Jménem zákona, zavřete dveře,“ bylo to poslední, co pozitivní alkoholik Pivera slyšel, když mu kartáč na boty svištěl kolem hlavy.

Foto-aktu- alita

Foto Petr Štengl

Mejte po sobě nádobí a hned bude na světě líp!

S

emp
lic

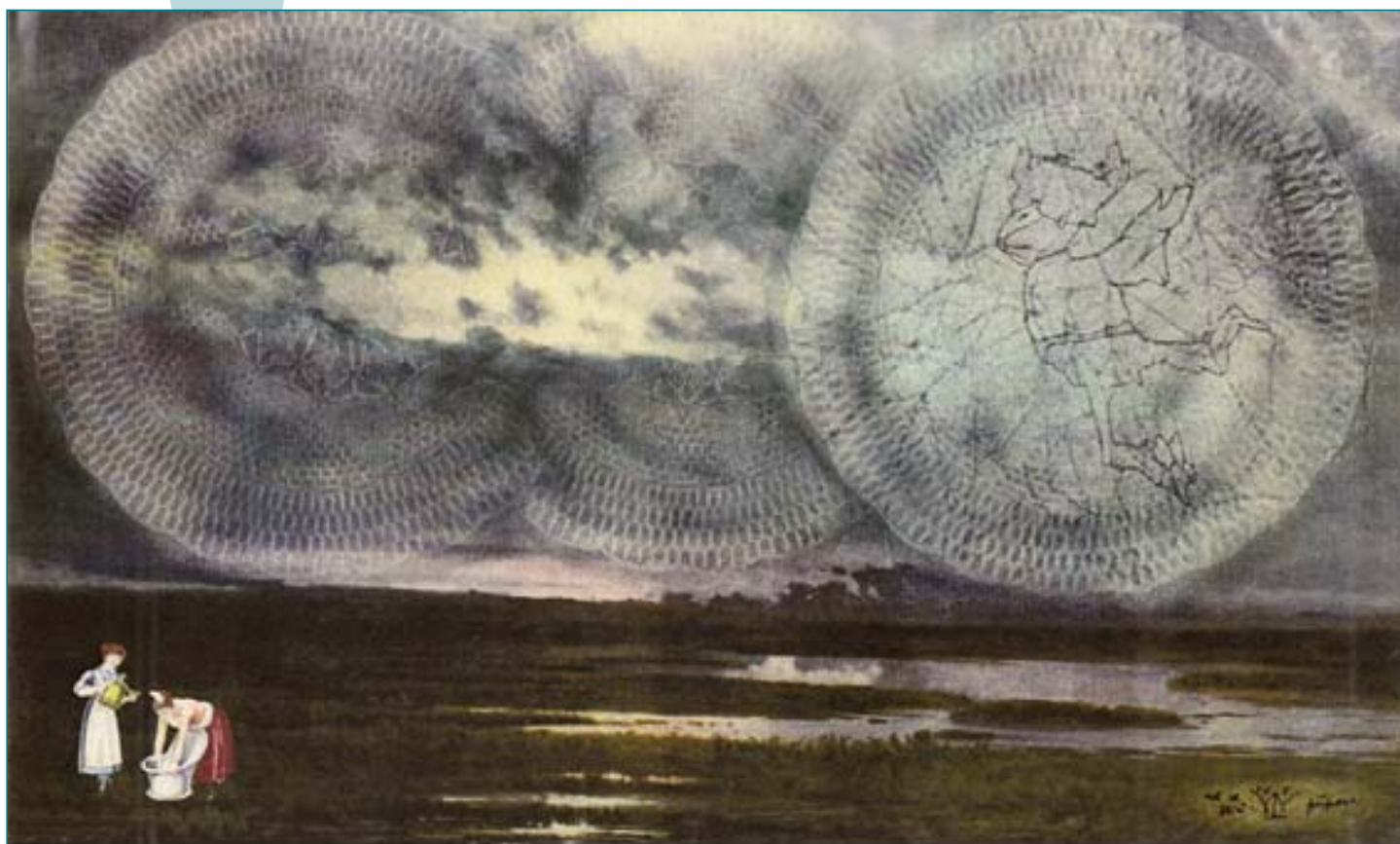
e

Ladislav Novák Alchymáže

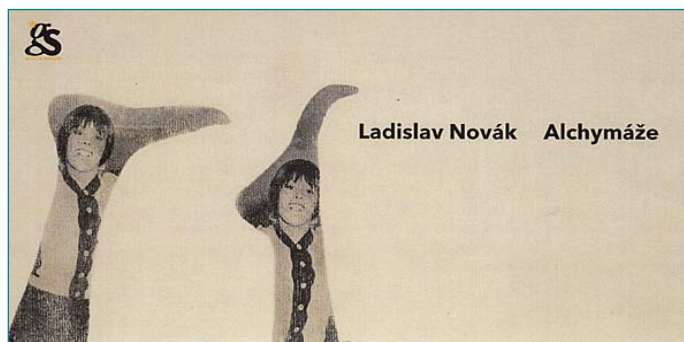
Galerie Smečky 15. 4.–20. 6. 2015

S
em
lic

Už se blíží... příprava, 1971
koláž, alchymáž, froasáž,
soukromá sbírka

Moi, j'ai aussi des amis [Já mám taky přátele], 1973
alchymáž, froasáž, 32 x 50,2 cm, soukromá sbírka

S
emp
lic

Čtení jako svátek

Znám křišťálovou studánku, kde nejhlubší je les a pak znám tři skutečné a opravdové básníky, kteří se sice pod své texty okázale nepodepisují jako „básník“ o to víc však skutečnými básníky bytostně jsou. Vít Kremlička, František Ticho a Petr Motýl. Avšak až tak bídne je dnes na tom vydávání prodělečné poezie, že si musí básníci svá díla vydávat vlastním nákladem?

Poezie Petra Motýla si vážím natolik, že ji nezneuctím „odborně kritickými“ univerzálními, nic neříkajícími výroky typu: *Básně jsou to šlavnaté, ostré, tepající. Tato poezie potřebuje trpělivost, usebrání, ztišení. Kromě existenciálního rázu má sbírka i společensko – kritický charakter. Třebaže to vypadá, že básníková síla spočívá v metodě spíše než ve výpovědi, je třeba mít se na pozoru. Nejde o poezii romanticky rozervanou, ale poctivě a s nadhledem promyšlenou, jako bychom se nemuseli stydět, že poezie nevzniká, že se i píše. Sbíрка nostalgicky nebloumá, naopak – převládající přezens posouvá děje sbírky rychle kupředu, přesto odnikud nikam, jak je už osudem světa. Tvorba Petra Motýla je už dlouho konstantou české poezie. Všechna tato jalová slova se o Motýlovy básně lámou a tříští jako vlny o skaliska. Čtení jeho poezie se rovná výsostně svátečním okamžikům.*

V úvodu básnické sbírky Paula Polanského Toulavej pes, John McKeown, autor tohoto úvodu, píše: *Když Paul Polansky vydal svůj cyklus básní inspirovaných romským holocaustem, jedna recenzentka čtenáře varovala, aby neočekávali „skutečné básně“. Mám silné podezření, že měla na mysli to bezkrevné, vyšumělé pseudointelektuální mlžení, či výstřední, útržkovité, nedůsledné, topograficko – experimentální drmolání, které je dnes tak často vydáváno za poezii.*

A co to má společného s básnickou sbírkou Petra Motýla Plyn? Všechno a nic. Jeho básně žádné okecávání nepotřebují. Jeho básně mají být čteny. Škoda jen, že sbírka není dostupná v distribuci Kosmasu. Anebo je to dobře? Skutečná vzácnost nemůže být snadno dostupná.

Petr Štengl

Petr Motýl, Plyn. Vydal Motýlsobě 2014.

**P E T R
M O T Ý L**

P L Y N

motýlsobě

S

emp
lic

Tam, kde je křoví

Podle názvu knihy a textu z tiráže by se dalo usuzovat, že Ivan Van Chrasten je jakousi reinkarnací Josefa Váchala, avšak nikoli. Sám autor o sobě na svých webových stránkách říká: *Narodil jsem se roku 1978 na úpatí Chrastenu. Jsem novinář a křovinář. V dětství jsem hledal v křoví úkryt, před několika lety jsem tam našel svobodný prostor pro tvorbu. O křoví samotném se pak můžeme dočíst: Tam, kde je křoví, krajinu necuchá vítr, voda jí nedělá vrásky a zvířata se mají kam skrýt.* Kromě literární činnosti, novinářiny a křovinařiny, je Ivan Van Chrasten i fotografem a výtvarníkem.

O významu kosmogonického mýtu autor praví:

V mýtech žije starodávný způsob vnímání světa, který zrál v teple večerních ohňů, daleko od vědy i mocichtivého náboženství.

Každá kultura má své legendy, ale jenom tam, kde lidé v zemi zakořenili pevněji než duby, rozkvetly příběhy o vzniku světa.

Národy, které se v nedávné minulosti musely přestěhovat, takové příběhy poztrácely cestou a jejich mytologie začíná příchodem na nové území. Tato jízva v paměti se někdy hojí velmi dlouho a ono „nedávno“ může být vzdálené děle, než tisíc let.

Únava z daleké cesty úplně neodezní, dokud nevyraší nové vyprávění o počátku světa.

Mít vlastní kosmogonický mýtus je tak dobré, jako mít svoji světovou měnu. Obojí se může přizpůsobit vašim potřebám...

Úvodem knihy stojí: *Na počátku bylo bahno, směs vody a špíny. V bahně se vylíhly první živé bytosti a bylo jim tam dobře. Jenomže jednou se voda se špínou pohádaly a šly od sebe. Prý voda urazila špínu. Spílaly si, až bahno bublalo.*

Že by se jednalo o jakousi bahenní bibli? Kdepak: Jedná se o mýtus o vzniku světa, v němž rezonují zapomenuté pověsti lidí, jejichž kultura se rozvíjela tam, kde v západní Eurasii les ustupuje křoví. Sem patří i Slované, kteří přibližně před 1500 lety zabrali území Českého masivu. V jejich bájesloví od nepaměti chybí vyprávění o vzniku světa (důsledek stěhování, více v úvodu). Není již čas se mentálně usadit a napsat nejstarší ze starých bájí, mýtus o počátku? Potom přestaneme trýznit krajinu jako dobyté území a začneme ji respektovat jako příbuzného,

NA POČÁTKU
BYLO BAHNO

NA
POČÁTKU
BYLO BAHNO
SMĚS
VODY
A ŠPÍNY
V BAHNĚ
SE VYLÍHLY
PRVNÍ ŽIVÉ
BYTOSTI
A BYLO
JIM TAM
DOBŘE
JENOMŽE
JEDNOU
SE VODA
SE ŠPÍNOU
POHÁDALY
A ŠLY
OD SEBE
PRÝ VODA
URAZILA
ŠPÍNU
SPÍLALY
SI, AŽ
BAHNO
BUBLALO

IVAN VAN
CHRASTEN

**Kniha
Na počátku
bylo bahno
bude vystavena
na 21.
mezinárodním
veletrhu
a literárním
festivalu Svět
knihy Praha
2015
(14.–17. 5. na
holešovickém
výstavišti) ve
stánku číslo
P104 firmy
Arctic Paper,
kde v sobotu
16. 5. od 16:00
proběhne
autorské čtení.**

s nímž nás pojí pevné vazby od počátku věků. Kosmogonický mýtus určuje pohled na svět. A to i v případě, že je napsaný podle ševelu haluzí.

Jak už bylo uvedeno, kniha je vysazena z originálního trnového písma, což, pravda, poněkud ztěžuje jeho čitelnost, ale po několika stranách čtenář uvykne neobvyklému. Navíc místo sazebních obrazců jsou jednotlivé strany tvořeny obrazy skutečnými, výtvarnými.

Že se jedná o knihu zcela výjimečnou, potvrzují i reakce jejích čtenářů: „Jsou knihy ke čtení a jsou knihy, které kromě toho, že si je rádi přečteme, ještě vnímáme jako kompaktní výtvarný celek. Mezi takové patří i kniha „Na počátku bylo bahno“. Je z gruntu autorská. Její tvůrce nejdříve přizpůsobil tvary latinky principům klínového písma a pak písmeno po písmenu, slovo po slově vytvořil ze svého textu na jednotlivých dvojstranách originální kompozice. I když jsou často velmi překvapivé, podařilo se mu je ztvárnit tak, že působí jako uzavřený umělecký celek. Je to výjimečná kniha; ocení ji proto jen výjimeční lidé.“

Jan Solpera, typograf

„Ivan van Chrasten patří k jinému etniku. Ne že by odněkud přišel. Vyšel z chrástí české kotliny, ale vytvořil vlastní kulturu a především trnové písmo. Trnopolis jsem rychle pochopil a knížku přečetl naráz. Opravy dějin stvoření světa a vymýšlení alternativních příběhů mi je blízké, neb zarputilé hájení jediné možnosti často vede k válkám a vraždění.“

Kurt Gebauer, sochař

Sám autor pak o svém díle píše:

Vizuální stránka díla

Trnové písmo, kterým je sázena kniha *Na počátku bylo bahno* se otevřeně hlásí k tradici klínopisu, jehož principům jsem přizpůsobil tvary latinky. Písmo na jednotlivých stranách tvoří kompozice, které s různou mírou volnosti ilustrují text, případně se jedná o organogenní abstrakci, která by měla rozněcovat fantazii čtenářů.

Dílo navazuje na tradici lettrismu, uměleckého směru, jehož základy položil ve 40. letech 20. století rumunský básník Isidore Isou. Písmo se zde uplatňuje i v nevědních významech, s nimiž se v každodenním užívání textu nesetkáváme. Isou chtěl vytvořit všem srozumitelný výtvarný slovník podobný hieroglyfům. Objev maleb v jeskyni Lascaux ho přesvědčil, že tvorba patří mezi základní lidské potřeby.

Zatímco Isou nechal v hypergrafickém románu *Initiation ? la haute volupte* konvenčně nakreslené motivy prosvítat skrz lineární psaný text, v mýtu *Na počátku bylo bahno* vystávají ilustrační motivy ze samotného textu, bez jediné pomocné kresby. Vždy je zachován celý obrys liter – na rozdíl od děl Françoise Dufrena, který písmena erodoval do nepravidelných tvarů, jejichž masivním použitím na ploše vyvolává iluzi malby.

Lettrismus dosáhl největší obliby ve Francii v letech 1946 – 1952. V Československu jeho popularita kulminovala v 60. a 90. letech. U představitelů českého lettrismu 60. let je nápadná tendence k ornamentálnímu opakování téhož slova (například v básni Bohumily Grégrové a Josefa Hiršala: *Bylo je bude*, 1968), k vrstvení nesmyslného textu, kde až celek vyjeví význam (Jiří Kolář: *Calder*, 1970), případně se slova vytrácejí a autor používá jenom izolované litery (Jiří Balcar: *Dekret II.*, 1960 a četná díla Eduarda Ovčáčka), je v knize *Na počátku bylo bahno* významu slov ponechána původní váha, slova se nikde mechanicky neopakují, ani není generován automatický text. Se sazbou pracuji obdobně, jako Christian Morgenstern v básni *Trychtýře*. Má inspirace je však často mnohem starší. V menší míře jsem se nechal ovlivnit středověkou arabskou kaligrafií, nejvýraznější je však vliv paleolitického umění. Při stylizaci obrazců jsem se mimo jiné inspiroval jednostrannou sochou mamuta a geometrickou rytinou ženy (obojí z Předmostí, Morava), plastikou lví hlavy a obrysovou řezbou mamuta (obojí z Pavlova, Morava), kresbami nosorožců a velkých šelem jeskyně Chauvet (Francie), zubrů ze španělské Altamiry, řezbou lva a poněkud záhadného šelmovitého živočicha z Vogelherdu (Německo). Z venuší jsem věnoval zvýšenou pozornost nálezu z Moravan nad Váhom (Slovensko) a Věstonické venuši (Morava).

Na straně 24, jejíž zmenšenina je přetištěna také na obalu, si čtenáři možná vzpomenou na Anu Mendieta a její Siluety. Čím déle si však divák obrazec prohlíží, tím více pochybuje o tom, že vidí opravdu ženu. Na první po-

hled primitivní obrazec v sobě skrývá sémiotickou hru se zdánlivě nezaměnitelnými symboly.

Nová je emancipace čísel stran, která tiskaři po celá staletí vyháněli do ghett na okraji stránky, kde se krčila, živoříce z malých přídělů barvy. Dal jsem číslům svobodu a právo plnohodnotně se podílet na ilustraci. Některé číslice se proto odvážně vydaly doprostřed stránky, kde se nechaly obklopit textem (str. 14 a 33). Na straně 10 kdysi utlačovaná číslice zmohutněla a stala se obávaným rohem byka, jinde se proměnila třeba v ohon velkého zvířete. Číslice jsou občas rozjívěné, chovají se jako utržené ze řetězu (což také jsou). Tím se odlišují od decentních svobodných číslic Eduarda Ovčáčka. Můžete namítnout, že absolutní svobodu dal číslicím již Jan Solpera v Příběhu šestky a devítky ze 60. let 20. století. To je svým způsobem pravda, číslice zde bravurně dokázaly popsat složité vztahy a situace, ale opět se jednalo o ghetto, byť objevené a nesmírně velkorysé, protože číslice byly drženy v izolaci a nemohly plnou silou vtrhnout mezi slova.

Zatímco v sazbě jsem se oddal hře a experimentu, vazba je nesmírně konzervativní: Kniha je vytištěná ofsetem na kvalitní, v čase stabilní švédský papír barvy čerstvé mamutoviny, má pevnou šitou vazbu (V8) s kulatým hřbetem a nechybí ani záložka barvy čerstvé krve, která ukane každému, kdo se odváží prodírat houštinou k poznání.

Že se jedná o knihu ojedinělou a svéráznou už byla řeč. Proto si ji autor patrně musel vydat samonákladem. Věřím, že se jí však dostane docenění i od nás, čtenářů lauter obyčejných, tedy nejen výjimečných lidí, i když, jak známo, každý z nás je nenapodobitelně výjimečný.

Petr Štengl

Na počátku bylo bahno. Napsal, trnové písmo navrhl, ručně vysázel, graficky upravil a vlastním nákladem vydal Ivan Van Chrasten (www.mytologie.eu). Knihu lze objednat na www.kosmas.cz, www.gorila.sk

S Foto-aktu- alita

Foto Petr Štengl

Tato plastika bude odebrána norskými úřady a umístěna na náhradní budovu v Oslo.

S emp lic e

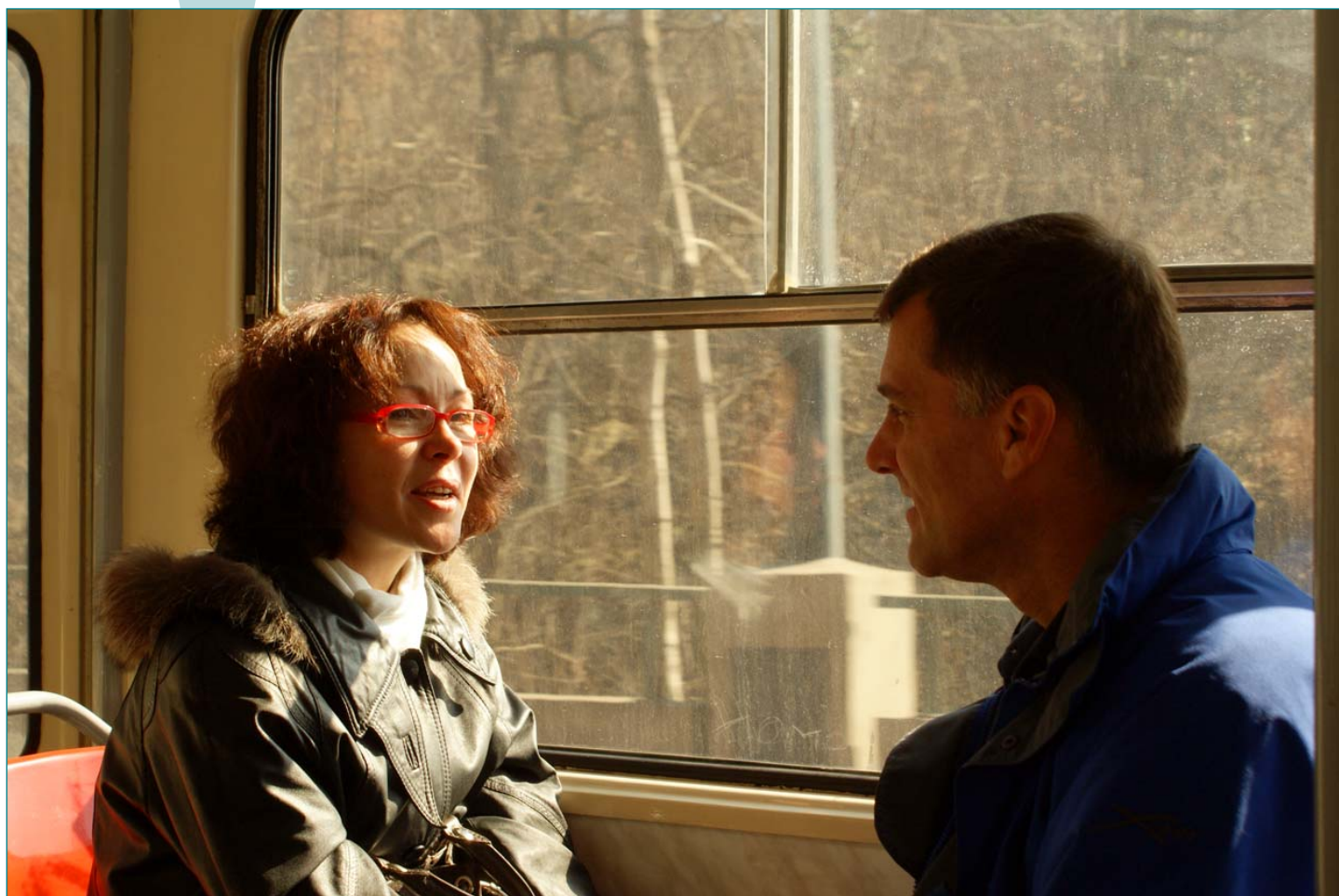

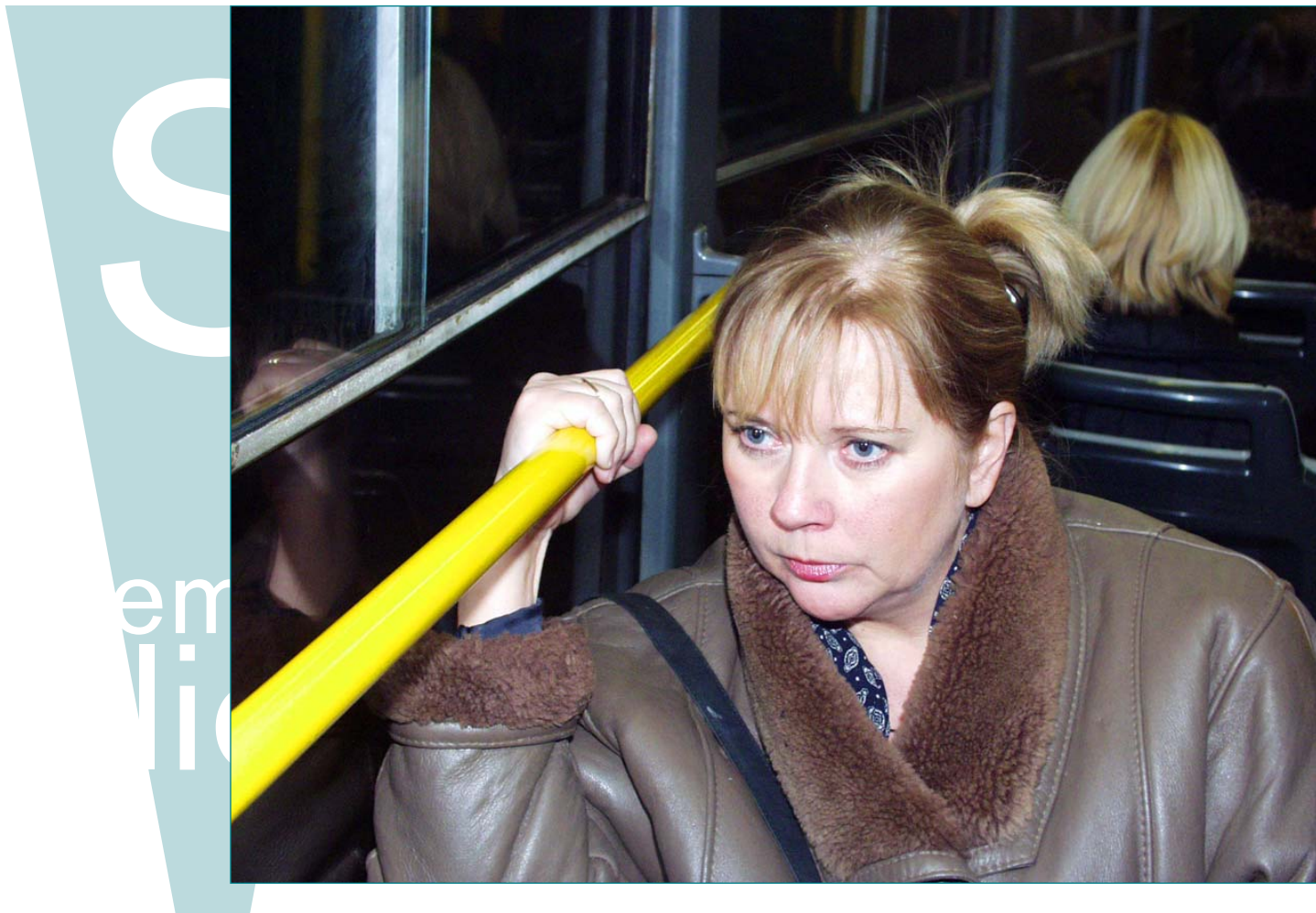
Foto Ivan Jemelka

Ivan Jemelka Tak vzdálení, zadumaní a osamělí

V erejnou dopravou cestuji rád. Sotva někde jinde, než v tramvaji, jsou si lidé tělesně tak blízko a duševně tak vzdálení, zadumaní a osamělí. Pokud tedy cestují sami. Málem jakoby zkamenělí. Jízda autobusem nebo metrem je někdy lepším společenským zážitkem, než zajít do hospody.

S

emp
lic

e

Ivo Harák

Žatecké paměti, památky a pamětihodnosti

řiznávám velmi rád, že většinu svých dovolených trávím cestováním po vlastech českých. A doznávám ještě raději, že si z těchto cest odvážím přehoušť – ano že se na ně dokonce připravuji četbou řady – městských kronik. Rád omlouvám lacinou „čtenářskou“ úpravu; neboť docela chápu, že regionální kulturní instituce financemi neoplývají a plýtvati nemohou. Zato mají zatím sdostatek elánu i osobností, které zjevně přesahují vymezení úzce krajová nejen rozsahem, ale především hloubkou, kvalitou práce.

Osobností zpřítomňujících pro budoucí osoby i události minulé: nebýti jich a nebýti těch, kdož se jimi nechají zaujmout a zajmout, kolik jen poučného, opět aktuálního zmizelo by v jámě pamětníci – ztraceno možná již nenávratně...? Tím, že čteme a přemýšlíme, také opětovně ožívujeme, svým úsilím naplňujeme novým smyslem – který se docela možná přibližuje poznání domněle již zasutého.

Z osobní zkušenosti i zaujetí docela soukromého ještě dodávám, že pro mne někdejší ožívá především ve zřetelných, ostrými konturami vybavených a výmluvných příbězích. Takových, jaké jsem našel například v Pamětech města Žatce (1527–1609); edičně připravených a komentovaných Marií Tošnerovou. Jejich text – pocházející z pozůstatosti barokního vlasteneckého kněze Tomáše Pešiny z Čechorodu – se nalézá v rukopisném sborníku zámecké knihovny mnichovohradištské. Zápisky, zjevně kompilující z rozličných pramenů (vizme jen v dikci i vyznění několika podání událostí bezprostředně následujících po odporu českých stavů vůči jich činné účasti ve „válce šmalkaldské“), pocházejí zřejmě z pera některého z žateckých městských úředníků, možná od některého z písařů.

Domnívám se, že znalost této i jiných renesančních městských kronik poskytuje nám zajímavý průhled do men-

talit lidí z počátku nového věku, do toho, co pisatel – dobový intelektuál pokládal za hodno zaznamenání (z politických událostí šlo o takové, které se bezprostředně dotýkají městského života a renomé svobodného královského města; vedle toho se však objevuje řada zaznamů soudních procesů a hrdelních pří – zejména takových, v nichž se řeší delikty stejně tak kriminální jako mravnostní: ve druhém z případů dokonce nemusí dojít k soudu a trestu – docela postačuje skandál, pomluva, hanba, v nichž jsou zúčastněné osoby semlety a zveřejněny). Zapisovatel se mnohdy skrze hmotné a jevové snaží postihnouti jakýsi hlubší smysl: jako by kdosi nad námi tahal za nitky vedoucí k osobám, předmětů a jevům, aby jimi a skrze ně psal pro nás svědectví i zprávu, varování a napomenutí: „Téhož léta ve čtvrtek po svatém Bartoloměji přiletělo do Kadaně tří houfův velikých čápův, takže několik set jich býti muselo a ti za dobrou chvíli nad městem velice se točili a potomně zase pryč odtud odletěli. To, co by se skrze ně vyznamenávalo, sám Pán Bůh věděti ráčí.“ Ono barokní „žádnej nic jistýho neví“ Zuzany Černínové zaznívá tedy už v epoše předchozí – alespoň tuchou věcí budoucích.

Ostatně se tyto nápovědi a náznaky týkají také záští národnostního (v našem případě žateckého protižidovského popromu) či náboženského (byťsi zatím skrytého pod ten-

kou slupkou vynucené mírové koexistence panovníkem protežované víry pod jednou a dominantně v Žatci – ve všech jeho chrámech – vyznávaného podobojí), polovičatosti v jednání českých stavů, nedůslednosti v jednání městské správy, nepřekročitelnosti stavovských a kastovních přehrad dokonce uvnitř zdánlivě homogenní městské society...

Přece však lze nalézt v žatecké městské kronice řadu inspirativních momentů: pro renesančního měšťana se vzdělání stává kapitálovou investicí pro časy budoucí, městský organismus je již prostředím právním (byť se paragrafy – jakož i dnes – krotí občas podle moci, vlivu, styků a peněz toho neb onoho) a žena se ve společnosti emancipuje jako subjekt práva (zatímco v dnešním Kosovu –vzniklém mj. kvůli „humanitárnímu bombardování“ suverénního Srbska – ženy a dívky tuto právní subjektivitu ztrácejí: jako projev islamizace Balkánu: ...a do Evropy vrací se tak středověk, středověk nikoli křesťanský).

Knížečce tedy rádi odpustíme jak lidovou úpravu (zakládající však láci svazečku) i některé drobné chyby v předmluvě (zápisy přece zachycují nikoli období „15. a počátku 16. století,“ ale století přesně pozdější) či v ediční poznámce (v níž se pořadatelka svazku nemůže rozhodnouti mezi Petrem a Pavlem Codicilliem).

Jednou z nejznámějších osobností žatecké renesance je dnes pro nás Maxmilián Hošťálek z Javořice; jeden ze 27 popravených českých pánů. Už jenom to, že nebyl šlechticem (ale žateckým primasem – a hrdelní trest si vysloužil jako spíše trpná součást stavovského direktoria) nás upozorňuje na proces zjednodušující mýtizace podněcující ploše ideologizující výklad dějin: ...asi by bylo dobré zamyslet se také nad tím, kolik z oněch druhdy popravených pořádně nemluvalo česky!

Hošťálek jistě mezi takové nepatří: Žatec zůstává českým městem až do půle věku sedmnáctého. Nicméně dozajista není osobou tak křísťálově čistou, jak se jej snaží vidět pamětní spisek Pavla Ješina (Posmrtná paměť českým hrdinům). Řekněme však rovnou, že dnes pro nás není ani osobou plně ve svých myšlenkách a osudech poznatelnou. Nicméně – skrze vůli k jejímu poznání, otevřené oči a mysl – nám může být průvodcem na cestě ohledávání faset naší pozdní renesance v prostorách svobodného královského města Žatce.

Rád svědčím, že monografii Bohumíra Roedla Žatecká rodina Hošťálků z Javořice četl jsem jedním dechem – co detektivku. Mož-

Foto Petr Štengl

ná pro pisatelův umělecký, literární talent: projevující se způsobem podání historické látky, jež si dovoluji s trochou nadsázky nazvat vědeckou narací: v níž hledání nikoliv snad jediné možné pravdy, ale možných pravd stává se příběhem plným více otázek než odpovědí (otázek, které položit si bude také na čtenáři), hypotéz než definitivního řešení, oprav cizích i vlastních (přiznaně vlastních) omylů než provždy platných axiomů.

Roedl je pro mne básníkem slova vědeckého; jako jím někdy byl Zikmund Winter (zejména v popularizujících studiích přehledových) či Zdeněk Kalista (co žák Peckařův a jeden z prvních, který se skrze studium faktů povahy kulturní usiloval postihnouti valéry dobového myšlení).

Na druhé straně je však vybaven důkladnou znalostí pramenů i literatury sekundární; včetně schopnosti texty a fakta náležitě a bezpředsudečně (vizme jeho bourání hoštálkovských mýtů) interpretovat, vůbec si těchto povšimnouti: například toho, že zatímco Hoštálkova hlava dosud visí na žatecké městské bráně, jeho někdejší žena Dorota je pro městskou radu vdovou „po dobré paměti panu Maximiliánovi Hoštálkovi“; u popravených zločinců se totiž uzuálně užívalo termínu: po zlé

paměti. – Přestože dekapitovaný povstalec a zrádce, v rodném městě požívá tedy zřetelné úcty.

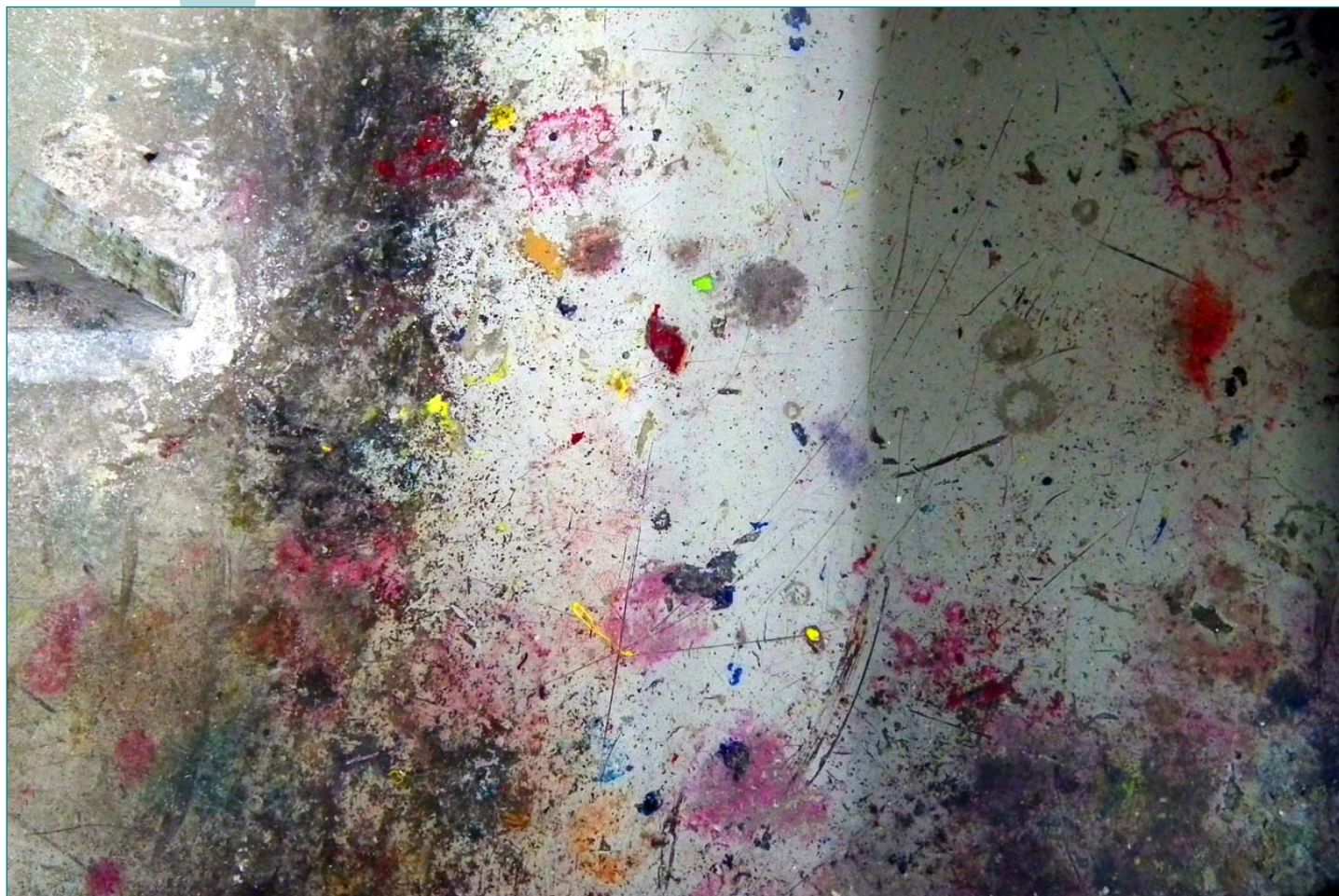
Maxmilián Hošťálek je autorovi ohniskem: zrcadlícím historický vývoj i daný stav renesanční (městské) společnosti v různých aspektech její existence; činnou součástí rodové linie a dění rodinného (stejně jako organismu městského a konečně také stavovské společnosti české), zdrojnicí vazeb a vztahů uvnitř urbánního politického či kulturního organismu, subjektem i objektem dobového práva, synem stejně jako otcem (synů bojujících na různých stranách třicetileté války). Pachatelem jako obětí.

Chci říci, že je takto osobou a osobností živou i živoucí přesto, že jde – pro ona bílá místa našeho poznání – o portrét nutně neúplný. Docela možná, že je takovou právě proto, že tato místa musíme vyplnit za sebe a ze sebe. Tak se Roedlova kniha stává pro nás stejně aktuální jako inspirující.

Marie Tošnerová: Paměti města Žatce (1527–1609), Polánkovo muzeum a Městský úřad, Žatec, 1. vydání, náklad neuveden, 64 stran, cena 40,- Kč

Bohumír Roedl: Žatecká rodina Hošťálků z Javořice, Fabio a Regionální muzeum K. A. Polánka, Louny – Žatec, 1. vydání, náklad 1000 výtisků, cena neuvedena, 266 stran

Foto Petr Štengl

Časopis host vyhlašuje VII. ročník básnické soutěže

Brněnská sedmikraska

Tentokrát na téma „Brno v noci“

Oslavme poezií čarovné brněnské noci! Zúčastněte se literární soutěže s vlastní básní, kterou můžete zaslat do 31. května 2015 na sedmikraska@hostbrno.cz nebo na adresu Časopis Host, Radlas 5, Brno 602 00.

Na vítěze tradičně čeká finanční odměna 10 000 Kč, šalinkarta na Měsíc a literární věhlas!

Slavnostní finále proběhne v pátek 26. června v rámci brněnské Noci literatury. Více informací na www.hostbrno.cz

B | R | N | O | I

MINISTERSTVO
KULTURY

host

Tento projekt je realizován za laskavé finanční podpory Ministerstva kultury ČR a statutárního města Brna

S

emp
lic

Lukáš Palán

Lámat lišky

SERITPMMV

LUGEE

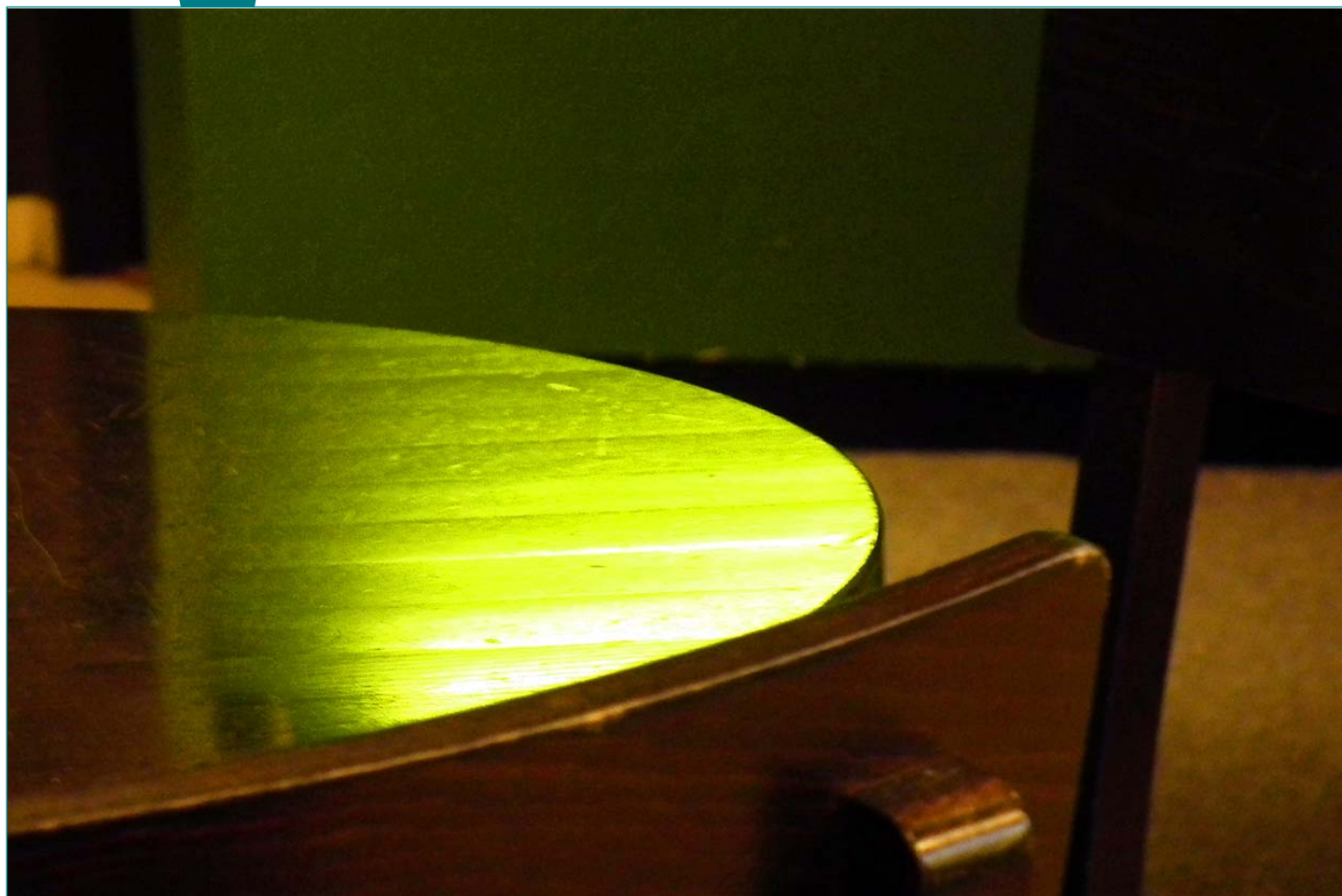
Chtělo se mi spát.
Sundal jsem tedy oblečení,
urovnal jej na židli.
Natáhl jsem ruku
a stáhl kůži.
Mám rád svalstvo,
jednoduché k uchopení.
Nakonec kosti.
Měl jsem laškovnou náladu,
poskládal jsem je
do tvaru podobnému
mému vlastnímu zítřku.

Vítej,
kdosi odklepl popel na tvá kolena,
neptám se tě,
neptej se mě,

Vítej,
leštím tvé zuby,
jak ještě dlouho?

Táhneš se mou tmou,
kradeš jí odstíny,
tlačíš domy do ulic,
vracíš vše na začátek.

Foto Petr Štengl

MURTE

Jednou jsem viděl padající topol.
Můj otec se vrací z pole.
Můj otec se nevrací z pole.

Matka měla přírodu ráda až do konce.
Chodila k řece a milovala se s ní.
Vkládala do ní ruce,
někdy i hlavu.
Někdy na chvíli,
někdy tak dlouze,
jak to nikdo nesvede.

Na pohřeb přišla umytá,
lehla si do rakve,
všiml jsem si topolu,
jak padá znovu.

Jak jej zase pouštím

TOYR

Dal jsem si za úkol vracet se domů.
Nosím u sebe fotky svých dětí.
Zvoním na domy a klepu na dveře.
Hledám ulice a domy.
V kapse lovím fotky svých ulic.
Hledám města a stráně.
Po kapsách lovím srnky a selata.
Hledám oblasti a státy.
Kroky lámou mé klíče.
Hledám hory a díry.
Hledám kapsy.

Já a čas jsme si přestali důvěřovat,
což je na obtíž,
protože je ho všude kolem mě,
čím dál víc a víc.

RITOU

Pakliže je potřeba se protnout,
mělo by se natrhat trochu tance.
Není třeba se kvůli tomu ohýbat,
vidíš,
nebe se neustále vrací,
mění obličje v pruhované vzory.

Nemůžu si vzpomenout jak
v

Kdybych mohl cokoliv,
udělal bych cokoliv?

OVUL

V poledne jsme se přemístili do OVULY.
Ztracené věty na dně postele.
Žáda se tváří,
jako by ani na chvíli nepatřila nám.
Rozjel se nám život,
můj nalevo a tvůj napravo.
Sem tam se ale ještě potkáme,
proč zahazovat schopnost
ničit pohledem.

Foto Petr Štengl

FEREOMME

Vraceli jsme se pozdě v noci,
dveře již nešly otevřít.
Volali jsme, křičeli jsme,
nepřišlo nic,
jen odraz.
Otevřel jsem krabici mléka,
vyhnal jsem proudy ze záhybů,
když jsi pila,
prošlo kolem procesí.
Těžko říct, kde byl začátek a kde konec.

POTB R

A tak jsme všichni umřeli a
najednou nám šlo vše od ruky
překvapením jsme se ani nehýbali
najednou nebylo zla ani zimy
všechno to jde
chtěl říct jeden z nás
stačí jen zemřít.

EPISTVAI

Vyjímečná událost!
Stalo se to takhle.

Ráno chvíle ticha jako obvykle.
Pak jsme se oblékli.

Oběd probíhal naprosto normálně.
Oheň, maso, polévka, kosti.
Poté jsme se vydali na cestu.

Jsme na cestách mnoho dnů.
Dnes jsme prošli bouří.
To bylo krajně divné.
Prvně sníh, poté led.
Pak déšť,
krvežíznivé horko,
výbuchy sopek.

Kůže nám odpadá, ale my musíme jít dál.

Kolem šesté jsme odpočívali.
Obalil jsem její mokvajíc nohy alobalem,
pak chvíli zpíval ukolébavky.

K večeru jsme pokračovali.
Děláme kroky,
poslušně jako vždy,
když se zastavila.

Kdo jsme?
To vám byla otázka!

A tak jsme stáli.
A aby toho nebylo málo, tak říká:
Kdo jsme? Řekni mé jméno!
Řekni ho!

Snažil jsem se vzpomenout,
jak těžké je existovat.

Foto Petr Štengl

POLTE

Nad okny se rýsují dny,
těla padají,
neviditelné kletby zasychají na okrajích
postelí
říkají,
že my dva
bychom mohli
být
dokonalí
NO ANO JE TO KŘEČ
co nás žene
do dalších měst
hledat místa

kam složit
hlavu a zbraně

mohlo by to být nekonečné
kdyby se nakonec
neobjevila

NO ANO JE TO KŘEČ

KADRL

Plán chodit do společnosti.
Dívat se na lidi
Co se dívají na nás
Co se díváme na lidi
Vždy přijde půlnoc

Když si strkáme špagety do úst
Víme
Že katastrofy mají svoje místo a svůj čas
Ve středu večer

ASHU KE SIM

Patříme sem,
jen
abychom ochladili kameny v řece.
Léto tu patří dešti,
rdousí stromy kroky plamenů,
smutný příběh,
sedlák by něco chtěl dodat,
jenže čas už není,
vemena se kroutí mlékem.

WARABET

Matko
Volal jsem ti/nejsi doma/přitom pořád teče mléko/
Mám fialové rty/dveře zůstávají pootevřené/
Není kam couvat/nos se noří do polévky/
Nos se snaží přetavit udušení v komickou situaci/
Vytváří bubliny/otec se dívá na televizi
Dávají zprávy/na zpravodajských kanálech/
Dávají pořád jen zprávy

Foto Petr Štengl

S

emp
lic

e

Postřehy Ladislava Vízka

Sláva vítězům, čest poraženým!

Tuhle jsme zase zapíjeli prohru národáku, když tu Rosa přišel s tím, že nejvyšší formou i projevem umění, tedy vrcholem postmoderny, je válka. Což je, vysvětloval, básnický vyjádření. Královská hra v šach vznikla prej na základě válečného umění a umění válečné strategie, pokračoval Rosa. Existovaly školy a jejich mistři umění šermu. Existovali a existují mistři umění boje, kdy jejich umění mnohdy splývá s duchovní cestou. Propaganda médií využívá, zneužívá a tvoří umění. A když už jsme prej u tý postmoderny: takovej fotbal, to je taky umění. Třeba já, tady se Rosa trochu začervenal, Mozart, na fotbalový scéně působí bílejší balet a čas od času věnuje některé z hráčů svému soupeři jako projev přízně housle.

Roso, kam na tyhle ptákoviny chodíš? smáli jsme se.

Ale Rosa, že prej to říkal Badieau, ale jenom potichu, aby to nikdo neslyšel. On už se kdysi sekl s tím Pol Potem, tak by znovu nerad šlápl vedle.

Počkej, Badieau, to myslíš toho nového trenéra francouzského národáku?

Vy ste ignoranti, rozčiloval se Rosa. V době, kdy se hroutějí systémy, vytrácej se tradiční hodnoty a věci i události pozbejvají smysl se i ta nejbližší budoucnost stává jednou velkou neznámou. Jestli je vesmír konečnej, nebo ne, pro nás nemá až tak bez-

prostřední význam, ale to, že vim, že se nikdy nedoberu odpovědi, mi připadá velice frustrující.

Jde tedy o to znejistit. Narušit stávající status quo. Jde o to, aby si divák/pozorovatel řekl: Před mejma očima se tu odehrává něco, čemu nerozumím, něco, co si racionálně nedovedu vyložit, přesto mě však ta záležitost oslovuje, působí na mě a inspiruje k otázkám. Ve snaze uvést si vše do širších souvislostí jsem si pustil video, na kterým příslušník islámského státu podřezává zajatce, video, na kterém islamisti své vězně upalují zaživa, včetně toho, v němž islámský radikálové v muzeu rozbíjejí a ničí vzácný historický artefakty. (Mimochodem právě vzniklá umělecká skupina Prstem v Nose – tak jako i mnoho dalších před ní – deklaruje destrukci jako jeden z prostředků tvorby). Před časem, v jednom ze svých videí, členové skupiny Rafani zastřelili kapra. Stejný prostředky, stejný témata. Nehodnotím, nepoměřuju, nesoudím. Jen se snažím porozumět. Nemůže to bejt tak, že díky podobnejm uvedeněj zruďnejm videím má umění na kahanu, protože vlastně už není čím a jak burcovat a šokovat veřejnost. Video s upalováním a zvláště video s tím malým klukem, kterej popravuje střelou do hlavy zajatce, nese všechny znaky propagandistického zvráceného umění. Splňuje všechny „kritéria“ uměleckého díla. Má

profesionálně provedenou režii a střih. Kdyby video s tím fakanem nebylo skutečný, tak se vsadím, že by bodovalo na všech výtvarnejch bienále světa.

V nastalém tichu jsme čuměli jak puci a Rosa si zapálil dlouhý doutník.

A pak ještě dodal: A přitom propaganda a kýč, tedy propaganda kýče, se stávají jedinejma autentickejšima formama umění. Vždyť i ty debilní islamistický videa jsou už kýčem.

No, a tohle se prej bude řešit na disciplínárce:

Neobjevuje se na české literární scéně každou chvíli debut, (píše v recenzi Lokněte si banátské pálenky, která vyšla ve Tvaru č. 7 Alena Fialová) který už dopředu doprovází „dobrá pověst“: literárními kuloáry se nesou zvěsti, že „možná dostane Magnesii“, na internetu jsou vyvěšeny pochvalné recenze, objevují se přívlastky „pozoruhodná“ a „nevšední.“

Ale jak říkáme my, sportovci: Sláva vítězům, čest poraženým!

A jak ještě říkáme my, sportovci, nic se nejví tím, čím se zdá být. Zalistoval jsem si Stančíkovým románem Mlýn na mumie, takto horkého favorita na vítěze Magnesie. To, že se jedná o velmi nezdařilou literární napodobeninu skvělého filmu Adéla ještě nevečeřela, by mi nevadilo, koneckonců ať si každé píše, co chce, ale fakt, že tuhle ptákovinu v dnešní době zvolili literární porotci, to považuji za postavení mimo hru. Jako jediné závěr mi z toho vychází, že oni prostě zavírají oči před textama, který pojednávají o současnosti.

Herdek, to mě ta Magnesie nějak vzala, asi si dám Mattoni. Cože? Mattoni už není?! Tak aspoň Poděbradku.

Ladislav Vízek
fotbalový expert

Foto Petr Štengl

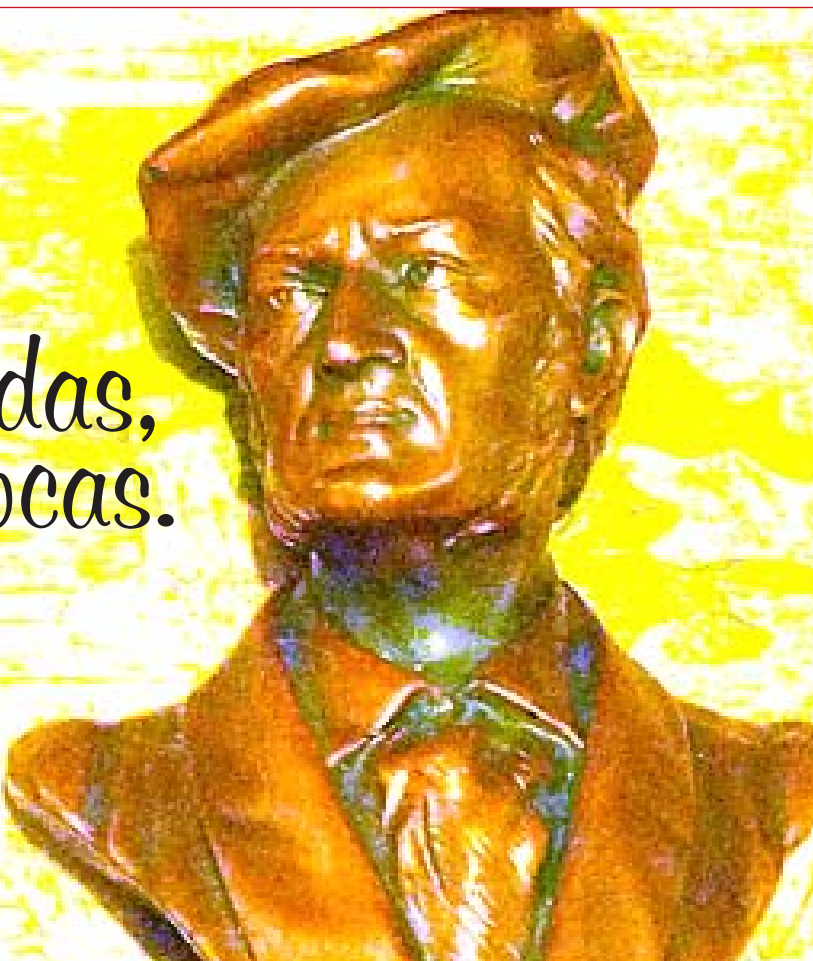
Sa Wagner...

emp
lic v Piešťanech

1.

*Der, die, das,
psí vocas.*

2.

Was???

3.

No jo,
už zas...

Rozhovor s Evou Jiráňkovou na cestě z Pražského hradu k Buckinghamskému paláci

rozhovor

Rozhovor
doprovází
básně ze
svatebního
památníku
E. Jiráňkové

Eva Jiráňková jako
Puk ve Snu noci
svatojánském v
Řevnicích u Prahy,
začátek 30. let.,
foto archiv E. J.

Eva Jiráňková byla ženou ředitele tiskových podniků rodiny Stránských Miloše Jiráňka. K jejím přátelům patřil výtvarný kritik Jiří Kotalík, fotografové Jan Lukas či Ladislav Sitenský, ze sportovců třeba Evžen Rošický a Jaroslav Drobný. První kroky v emigraci prožívala po boku básníka Františka Listopada, manželů Herbenových nebo psychoanalytika a estetika Bohuslava Brouka. Jedním z nejlepších přátel jejího muže byl novinář Ferdinand Peroutka. Loži v Covent Garden manželům Jiráňkovým rezervoval Rafael Kubelík. Eva Jiráňková ale není zajímavá jen tím, že se pohybovala mezi českými kulturními, politickými i sportovními celebritami; k rozhovoru s ní mne přivedl hlavně její přístup k životu. Žije v Británii na farmě v Devonu a do Prahy jezdí, jak říká, několikrát ročně se bavit. Tenis přestala hrát krátce před osmdesátkou, dodnes ale lyžuje. Baví ji, když na sjezdovce zjistí, že ostatní lyžaře ohromila informací, že jezdí přes sedmdesát let. Poté, co jsem v její společnosti strávil první večer, jsem byl dotázán, jaký na mě udělala dojem. „Je to ďábel,“ vypadlo ze mne bez rozmýšlení.

Snatevní přímluva

p. p. Jiránkovi

Také jsem se díval jednou
koukem za naje
na tu svou nedokonalou.
Dnes mám oboje

Kytici, která jsi dříve
za mně zblbl;
čas nás hoče do propasti.
Kam, jme nechtě.

Tu je fíáns, muma' slone,
ale prante i míl,
fice je k rae' m' toud' m'
a m' ríl matebníe.

Apr 42

Jer. Seifert

Procházku po jejích oblíbených
místech Prahy jsme začali na
Hradě. Po pravdě řečeno, trochu

jsem se lekl. Mluvit o první republice ve stínu Masarykovy sochy mi nepřipadá zrovna originální. Mnoho lidí v takové chvíli upadá do plytkosti – ať už onu dobu opěvují nebo haní. Sešli jsme se tedy u Lvího dvora a vyrazili. Mé obavy byly zbytečné. Místo směrem k Hradu nebo do Královské zahrady mne totiž paní Jiránková táhla do Lumbových zahrad, které nikdo z turistů nenavštěvuje. Proč taky – jsou tam záhony se zeleninou a květinami pro Hrad a pod stromem na plácku několik chlápků čutá fotbal. Na samém konci stojí polorozpadlá empirická vilka. Chtěl jsem začít hovor, ale paní Jiránková doběhla tři zahradníky a spustila: „Proč jste to nechali takhle zničit? Víte, že tady žil malíř Miloš Jiránek? Kdo to má teď na starosti?“ Zahradníci krčí rameny a potvrzují, že o vilu u Jeleního příkopu, kde na počátku dvacátého století žil, tvořil a také zemřel její tchán, impresionista Miloš Jiránek, se nikdo nestará. Místo, kam za malířem chodili F. X. Šalda nebo Herbert Masaryk, kde vznikly jeho snad nejznámější práce – Čtenářka a Bílé studie, stojí mimo upravené turistické stezky. Zahradníci si ještě vzpomenou, že někdo z malířovy rodiny žije v Anglii a že chtěl z domu udělat muzeum.

Jak to bylo s tím muzeem pro vašeho tchána Miloše Jiráňka?

Po roce 1989 jsem se svou dcerou prosazovala, aby Pražský hrad domeček v Lumbových zahradách upravit jako malou galerii se studijním centrem pro mladé malíře a s bytem pro kustoda. Ale ani po letech a po přimlouvách mnoha mých přátel se to nepovedlo. Nikdo nám z Hradu ani neodpověděl. Dům, jak vidíte, chátrá velmi rychle, uvnitř už se z bortily stropy. Přitom před deseti lety se to ještě dalo snadno zachránit.

Udržovala se v rodině Jiráňkových malířská tradice?

Mému manželovi byly čtyři roky, když jeho otec v roce 1911 zemřel na meningitidu, ale zájem o malířství se v rodině udržoval stále. Manželova maminka všechny obrazy schraňovala. Vlastně se ty obrazy nikdy nepokusila prodat, dokud o ně nepožádala Národní

galerie. V malířské tradici pokračuje naše dcera se svým mužem. Mají v Devonu farmu, kde vyučují malbu a mají studenty z celého světa.

Promiňte, ale mám v těch Jiráncích trochu chaos a nevím, jak mi do toho mají zapadnout Stránští, majitelé Lidovek a nakladatelství Borový.

Za všechno můžou dvě sestry Zedníkovy z Brna. Milada si vzala doktora Jaroslava Stránského, Antonie se provdala právě za malíře Miloše Jiráňka a měla s ním tři děti. Ona je tou dámou na Bílých studiích nebo na obraze Čtenářka. Můj manžel, její syn, dostal jméno po otci. Byl z dvojčat a ta ještě měla sestru Miladu, která dodnes žije Brně.

Abych to znovu zkomplikoval: Jak se do rodiny vašeho muže dostal Jaroslav Císař?

„Báfuška“ byl soukromým sekretářem T. G. Masaryka v Americe a po válce nevlastní otec mého muže. V kabaretu Červená sedma se zamiloval do paní Jiráňkové. Viděl ji v lóži a zbláznil se do ní, hrozně dlouho se jí dvořil a ona si ho nakonec vzala. V té době už byla vdovou se třemi malými dětmi a on byl o deset let mladší než ona. Potom jako její manžel žil tady v domečku.

Proč se mu říkalo „báfuška“?

Vždycky se mu říkalo „báfuška car“. Děti mu asi nechtěly říkat stepfather, otčím, tak si ho pojmenovaly „báfuška“. Masaryk ho jmenoval jako tiskového attaché do Anglie, kde působil dvacet let. Proto byl můj manžel vychován v rodině Stránských a ne u Císařových. Rodina tehdy rozhodla, že můj manžel a jeho bratr zůstanou po tu dobu, co Císařovi budou v Anglii, v Praze, aby chodili do českých škol. Dceru si Císařovi vzali s sebou a ta chodila do škol anglických. Po únoru 1948 zůstala v Brně a můj manžel odešel do Londýna, takže to dopadlo přesně opačně.

Miloš Jiránek, „Čtenářka“, 1908 (modelem seděla tchýně E. Jiráňkové Antonie)

Jaroslav Císař odešel po únoru 1948 znovu do Anglie. Ale potom se ještě vrátil do Prahy, ne?

Ano, jako starý člověk si vymohl povolení, že se může vrátit. Bylo to na počátku osmdesátých let. Žil v Brně na penzi.

Proč se vrátil? Mnoho takových nebylo.

Dlouhá léta učil ve Skotsku na univerzitě v Saint Andrews matematiku a astronomii, byl v Královské geografické společnosti. Když nechal působení ve Skotsku, žil na Maltě se svou ženou. Ona pak zemřela, tak zůstal sám a vrátil se domů, do Brna, kde měl příbuzné. Cestou do Československa spadl v Jugoslávii jako osmdesátiletý z lodi. Hrozně se potloukl, ale přežil. Byl svérázný.

Celý život měl mnoho zájmů, sledoval hvězdy, sjezdil celý svět, aby se dostal k velkým teleskopům. Byl to neobyčejný člověk. (s úsměvem) Šílenej cvok a se svou paní se děsně hádali, ale děsně se milovali. Taková byla naše rodina.

Pomalu jsme se vraceli z Hradu do města. Na protějším nábreží, které se v době narození Evy Jiráňkové jmenovalo Riegrovo, stojí (vedle dnešního Goethe institutu) dům, kde Eva tehdy ještě Zimmerová prožila dětství. Její rodina bydlela ve všech patrech domu kromě podkrovní. A tak jsem se ptal na její mládí. Mluvila bez pobízení a zdálo se, že ze všech věcí na světě jí tehdy, před válkou, byl nejmilejší otec, Řevnice a „šport“.

Žili jsme vždycky půl roku v Řevnicích, kde jsme měli vilu, a půl roku v Praze. Vila se jmenovala Kokořín a byla to zmenšená kopie stejnojmenného hradu i s padacím mostem a cimbuřím. Na letním bytě kousek od nás bydlíval Peroutka. Prvního května jsme každý rok odjeli do Řevnic. Chodila jsem tam i do školy. Na konci září jsme se pak stěhovali do Prahy.

V jakých kruzích se pohybovala vaše rodina před válkou?

Otec byl právník, taky veliký sportovec a byl předsedou Lyžařského závodního klubu, a tak jsme jako děti byli pořád na lyžích. Každý víkend v Krkonoších na Medvědí bouď, kam taky jezdil Peroutka, bratři Feierabendovi a doktor Matějka z Hradu; ti tam měli spolek Cizina. Otec byl taky předsedou Řevnického tenisového klubu, který založil.

Byla jste ukázková dívka z dobré společnosti?

To ne, já jsem hlavně športovala. Hrála jsem tenis, jezdila jsem na volejbalové turnaje a v zimě jsem závodila na lyžích. Pořád jsem byla někde venku. Ještě jsem závodila s kánoí a v zimě hrála hokej na Vltavě. Naši se ze mě snažili udělat lady, ale vždycky jsem byla divokej kluk. Chodila jsem pořád v teplákách a šortkách a maminka, zvlášť před návštěvama, chtěla, abych měla sukni, a to byl vždycky boj. Měla jsem věčně rozbitá kolena. Udělat mi ladylike se podařilo, až když jsem poznala manžela. Ještě na naše první rande jsem přiletěla jen s jednou rukavicí, protože druhou jsem nemohla najít, a kvůli jejímu hledání jsem přišla pozdě. Asi se mu to líbilo, jinak se totiž stýkal jen s dokonalými dámami, které byly vždy v rukavičkách.

Takže jste nechodila na plesy na Žofín, byť jste jej měla přes ulici?

Tam jsem nikdy nebyla. Sice mě poslali do Lucerny do tanečních, ale já jsem svému garde zdrhla a chodili jsme se Svojsíkama, s těma škautama, do baru v Lucerně.

Když jsme opustili Kampu, dostali jsme se k vzpomínání na její studentská léta. Chodila do Gymnázia Elišky Krásnohorské. Mluvili jsme o konci poklidných let plných kamarádů a sportování. První republika ale končila. Pro Evu Jiráňkovou je dodnes nejhorší vzpomínkou příchod wehrmachtu do Prahy v březnu 1939.

Jaká byla vaše školní léta? Bavilo vás – při množství vašich zájmů – vůbec studium?

Byla to dívčí škola. Kousek dál stála Křemencárna pro kluky. Tam třeba chodil pozdější profesor výtvarného umění Jiří Kotalík. To byl takový můj boyfriend, který mi nosil do školy aktovku. Potkávali jsme se cestou do školy a šli Vilímkovým průcho-dem. Zrovna tak se mnou do školy chodil fotograf Ladislav Sitenský.

Ten vás na konci třicátých let fotografoval. Dokonce váš portrét po letech umís-

EDUARD BASS

Milostí Jiráňkově 15.9.1942

*Ten bronz, jež posílám vám k pozdravu,
má tendenci a ne jen tvářivost:
bude-li se vám žena stavět na hlavu,
nehovejte si bronzu lpeřivost.*

*v lpeřivosti vidím druhou lásku,
tu, která umí strážně projít.
Vyzkoušel jsem to v šťastném svazku
za dobu delší než čtrnáct století.*

*Však nechte lady kázat na téma.
Váš vronci vám i panně nevěstiuce!
A paní Bassová vám k tomu oběma
posílá s blahopřáním po posuuce.*

Edmund Bass.

Eva Jiráňková roku 1939, foto Ladislav Sitenský

til na přebal své knihy. Uvnitř je ještě snímek vás a nějakého „Evžena“. Je to Evžen Rošický?

Ano. Byli jsme spolu na Bílém kříži v Beskydech krátce před tím, než přišli Němci. Rošický byl taky můj boyfriend, ale tehdy to bylo něco jiného než dnes. Sice jsme chodili na rande, ale nespali jsme spolu. Ládiček nás v těch Beskydech fotografoval a taky filmoval. Dodnes má doma krátký film, jak se kouluju s Rošickým. Ten pak za války působil v odboji, Němci ho ale v roce 1941 zatklí a o rok později popravili.

Jak jste prožila Mnichov?

Ten se nás mladých kupodivu tolik netýkal. My jsme hráli volejbal a tenis v Řevnicích a nestarali jsme se o to. Rodiče jistě ano.

Skutečně vás to nezajímalo?

Věděli jsme, že se něco děje, ale v té době jsme se o politiku zas tolik nestarali. Pro nás ještě byly Řevnice, byla plovárna, byly kánoe, všechno možný, ale nebyla politika. Že je konec legrace, to jsem si vlastně uvědomila až nad ránem 15. března, když přijeli Němci. Mému tatínkovi, který byl advokátem a měl styky s Hradem, ve tři ráno volali,

že Němci budou v pět v Praze. Otec mě probudil a spolu jsme se dívali z balkonu. Sněžilo, velká chumelenice a my jsme v šoku pozorovali příchod Němců. To byl pro mne začátek úplně nového života. Tehdy skončilo mé mládí. Otec byl hrozně otřesen. Ještě teď mě děsí, když o tom mluvím, vážně.

Pomalu jsme se dostali přes Most legií na druhou stranu Vltavy a Eva Jiráňková svižným krokem zamířila k Národní 9, k domu, kde sídlilo nejen Topičovo knihkupectví a Lidové noviny a Přítomnost, ale kde za války bydlel také ředitel Topiče, Borového a Lidových novin Miloš Jiránek. Navštěvovala jeho večery, které pořádal pro básníky; chodili sem třeba Nezval a Seifert, poslední hru před odchodem do exilu zde četl Zdeněk Němeček. K svatbě, která následovala rok po seznámení, jim svými verši gratulovali věhlasní básníci – Seifert, Holan, Halas, Bass, Drda, Mikulášek, Kolman Cassius, Řezáč nebo Bohumil Novák. (Přetisky dodnes neuveřejněných veršů jsme pro vás přiložili k tomuto rozhovoru.) V den, kdy se s „Milem“ vzali, se Eva přestěhovala na Národní 9. Byla to její poslední pražská adresa.

Jakou jste měla svatbu?

Brali jsme se 15. září 1942 u svatého Vojtěcha v pět hodin odpoledne, všichni muži byli ve fracích, recepce byla u mých rodičů a o půlnoci jsme se dostali domů k Topičům. Ve tři ráno přišlo gestapo a zatkl mého manžela. Bylo to úděsné, když vám do bytu uprostřed noci vtrhnou tři chlapi s pistolema. Vůbec jsem nevěděla, co se děje, protože v tom domě nikdo kromě nás nebydlel; v patrech pod náma byly redakce, noviny se tiskly v Brně a přišly až v pět ráno, takže do pěti byl ten dům úplně prázdný. Jak se tam ti chlapi dostali, pánbůh ví. Jeden gestapák stál nade mnou s pistolí, druhý ve dveřích a třetí chodil za mým manželem. Řekli mu, aby se oblékl, že ho potřebují k výslechu. Mně řekli, abych na nic nesahala, že se ráno vrátí. Volala jsem ve tři ráno svého otce. Uprostřed svatební no-

Nahoře: Eva Jiráňková na Medvědí boudě v Krkonoších, konec 20. let., foto archiv E. J.
Dole: Eva Jiráňková, konec 20. let., foto archiv E. J.

ci jsem volala tatínka, umíte si představit jeho údiv? Navíc jsem odmítla mu říct, co se děje, ale prosila jsem ho, aby okamžitě přišel. Celou noc jsme pak prohlíželi papíry v manželově stole, protože jsme nevěděli, jestli tam není něco, co by mohli hledat. Táta pak všechny dopisy nacpal do aktovky a odnesl. Gestapáci už ale nepřišli. A Milo se vrátil až za tři roky.

Proč ho vlastně zatklí?

Tehdy zatýkali prominenty a zavřeli je do Svatobořic u Kyjova. Byl tam malíř Otakar Španiel, žena Rafaela Kubelíka Lála, prostě známí lidi, kteří nic neudělali, ale mohli by. To byly ještě dozvuky heydrichiády. Brali jsme se tři měsíce po atentátu na Heydricha a mysleli jsme si, že už je klid. Pak před Vánocema jsem v noci v rádiu slyšela: „Pro štvavé řeči žida Stránského K. H. Frank rozhodl, aby doktor Miloš Jiránek a sestra doktora Stránského byli převezeni z internačního tábora do koncentračního.“ Milu převezli do Malé pevnosti v Terezíně, a od tamtud šel do transportu, naštěstí ne do plynu. Sestra doktora Stránského zahynula v Osvětimi.

Jak přežil Miloš Jiránek koncentrační tábor?

Když byl bombardován Essen, tak Kruppovy závody, kam byl Milo jako vězeň přidělen, přenesli do Polska. Manžel tam pak pracoval v Breslau. Do fabriky docházel s ostatními vězni z nedalekého koncentráku Grosz Rosen; bylo to blízko Auschwitz. Asi po roce, když se fronta přiblížila i sem, pochodovali pešky až dolů do Bavorska. Nerozumím dodnes tomu, jak si mohli Němci s Rusama v zádech dovolit hnát ty zajatce pešky i s vojáky, kteří taky museli po svých, z Breslau až do Bavorska. Došla jich ani ne třetina. Spali v lesích a ve sněhu. Skončili ve Flossenbürgu, kde se manžel setkal s vězněným bývalým rakouským kancléřem Schuschniggem.

Co jste dělala ty tři roky sama v legendárním nakladatelském domě na Národní 9?

Národní se tehdy jmenovala Viktorie. Uvědomila jsem si to zase po letech až teď, když jsem si četla manželovy dopisy z koncentráku. Úplně mi vypadlo z paměti, že Národní byla Viktoriastrasse. Chodili tam za mnou známí, a protože to byl večer úplně opuštěný barák, tak se tam i za protektorátu mohlo leccos povídat a řvát. Dělali jsme si legraci z Němců a to, že nás nikdo neudal a že jsme nešli sedět, byl skoro zázrak. Chodil tam režisér Otakar Vávra, básníci Bass, Holan, Halas a další. Dole v domě bylo divadlo, kde se tehdy hrál Limonádový Joe a byl tam Jiří Brdečka, a já jsem se na ně chodila dívat skoro každý den. Tehdy sem chodil Brdečkův a taky můj kamarád Ladislav Matějka, který po únoru 1948 odešel do Ameriky, kde jako lingvista působil na University of Michigan. Dodnes se spolu setkáváme, když oba přijedeme do Prahy.

Přece jste se celou válku jenom nebavila, musela jste nastoupit do práce, ne?

Byla jsem totálně nasazená, ale v Praze. Našla jsem zubní lékařku, která mě zaměstnala jako asistentku. Čistila jsem jí nástroje, to bylo moje naočko zaměstnání, byla jsem tak krytá, abych nemusela do fabriky. S tím místem mi pomohl otec, muselo to vypadat, jako že skutečně pracuju.

Ptal jsem se na Mnichov, mluvili jsme o březnu 1939 – přijde mi nemožné nezeptat se na osvobození.

To jsem zažila zase v domě svých rodičů na nábreží, kde jsem viděla Němce odcházet. Taký jsem viděla Vlasovovu armádu, která prchala k Američanům, aby se nedostala do rukou Rusům. Snažili jsme se jim pomoci: na Národní třídě jsme jim házeli kytky, a když přešli, zabarikádováli jsme Národní třídu, abychom Rusy brzdili.

S Milošem Jiránkem jste rok chodila, den jste byli manželé, pak byl tři roky v lágru. Vaše manželství fakticky začalo až v roce 1945. Jak jste zvládla to, že se vám vrátil vlastně cizí chlap, navíc s dost složitou zkušeností z koncentračního tábora?

Celý zbylý život měl každý rok ve stejnou dobu těžkou depresi. Začala vždycky po Vánocích, když začal leden, a trvala tak dva tři měsíce. Sice chodil do práce, ale nebyl ve formě. Po návratu z lágru začal pracovat na plné obrátky, byly Lidovky a byl Peroutka a Milo byl hrozně aktivní. O Vánocích 1945 se poprvé zhroutil.

Zнала jste důvod jeho depresí?

Moc o tom nemluvil, ale jednou se mi svěřil, že kolem Vánoc před ním popravili několik Rusů a Poláků, samé důstojníky, jenom jeho poslali zpátky. Od Vánoc 1944 jsem o něm neměla vůbec zprávy. Jeho lágr osvobodili Američani několik týdnů před koncem války. Milo odjel do Československa a čtrnáct dní čekal v Domažlicích, než bude osvobozena Praha, kam se zatím nemohl dostat. Už 10. května 1945 mi ale zavolał z Vinohrad a zeptal se, jestli může přijít domů. Dostal se s americkou armádou do Plzně a američtí lékaři ho vzali s sebou do Prahy. Přišel v tom šíleném trestaneckém mundúru,

Borovjím, sudba neblahá
mlpěla na jednom místě:
rkeus jen se na ně postavit,
do roba řemíť se jistě.

So sudba sudbi v pokoji,
zvičím co menší lokál,
lokeni si jednou veduchu tu
a věčně bys jej loisei.

V osadnici tady přebýval
řemítky i poradný bacil,
kdo se tu jednou usadil,
za chvíli oia toho bacil.

Vaporesed dohator Giránek
nosloje předešlých lekcí,
octnuv se v tomto pokoji
zapomněl na desinfekci.

a jake tu, chudák, i autorů
románů takh a smlova,
nakonec sám je autorem:
dilo je Svatební, smlova

i románu tomu co počátek
i konec indítež vrsta
v počet co struje osudei
řemítky miasmata

vítěci v snam pokoji,
zvičím co menší lokál.

Viale přes to kéž by le příjitek
koňaku byl tu pokál.

Po třikrát bych jej naplnil
po třikrát s chutí vyznuk:
ať řije řemích s nevěstou,
i když je bacil řiznuk!

Václav Pěsáček

Ve Smrčově, dne 4. srpna 1942.

hlavu oholenou a přes oblek měl červenou barvou kříž na zádech a řekl mi: „Dej mi bílou košili.“ Musím říct, že chvíli trvalo, než jsme si na sebe zase zvykli.

Váš manžel měl velmi blízký vztah k Ferdinandu Peroutkovi.

Ano, můj manžel říkal, že mu dělalo potěšení, když mu Peroutka třeba jenom podal ruku. Peroutka odešel v roce 1939 do koncentráku a Milo roku 1942. Když se znovu sešli, tak první, co Peroutka mému muži po těch šesti letech řekl bylo: „Pane Jiráňku, vy jste u mě velké vůl. Říkal jste mi, když jsme se loučili, že to nebude na dlouho, a trvalo to šest let.“ Když přišel Ferda poprvé k nám, tak jsem jim oběma uvařila. Nechtěli žádné maso, byli vyhublí, chtěli jen špagety a chleba. A oba ze stolu prstama stále sbírali drobečky.

Váš muž se po válce ocitl v centru dění, tři roky třetí republiky pro něj byly poměrně hektické. Jak jste je prožívala vy?

Narodila se nám dcera. Bylo pořád co dělat, chodila jsem za ním do redakce o dvě patra níž, kde hluboko do noci vysedával s Golombkem, Valentou a dalšími redaktory. Pak šli ještě všichni k nám nahoru. Často jezdil společně s Peroutkou do Brna do redakce Li-

Vlevo: malíř Miloš Jiránek, tchán E. J., přelom 19. a 20. století, foto archiv E. J.; nahoře: Eva Jiráňková v den svatby po boku svého otce, do zatčení novomanžela zbývá několik hodin, foto archiv E. J.

dovek; měli svého šoféra, pana Biedermana a po létech, až po únoru, jsme se dověděli, že to byl velký komunista a že je udával – hlásil, co si ti dva povídali cestou v autě. A my jsme si říkali, jak to je báječný šofér.

Jaký byl váš únor 1948, abychom opravdu vyčerpali všechny historické mezníky?

Byla jsem na Národní a bylo mi jasné, že za komunistů tady nebudu. Chodili k nám mnozí známí a já jsem byla hrozně radikální. Sešli jsme se s Ferdinandem a ten pořád říkal, že to musíme pozorovat, a myslel, že to tak zlé nebude. Pak ale přišel Drda a vyhodil mého manžela. Tentýž Drda, který nám, mezi dalšími, psal verše k svatbě. Tehdy mému muži řekl: „Pane doktore, ko-

munističtí odboráři vás mají moc rádi, ale v té pozici, v jaké jste, nemůžete zůstat. Vy budete povolán k úkolům vyšším.“ Dodnes si to pamatuju. Manžel mu řekl, že k žádným úkolům povolán nebude a ani nechce.

Lákali ho komunisti k sobě?

Zřejmě si mysleli, že s nimi půjde. Byl populární, protože se staral o naše básníky. A ti všichni byli levicoví. Když se psal rok 1944, bylo vidět, jak se všichni otáčejí, všichni už byli zase s Moskvou. Dřív bylo hlavní, že jsme proti Němcům. Nezval, režisér Vávra a další, když byl rok 1944, začali najednou zdůrazňovat Rusko a začali být protivní. Nezval třeba po válce odmítl pozdravit mého muže – otočil se a šel pryč, dřív se s námi objímal.

Eva Jiráňková s manželem, 60. léta, Londýn, foto archiv E. J.

Stojíme před bývalou redakcí Lidovek a Eva Jiráňková ukazuje okna podkrovního bytu, kde za války žila, a popisuje, jak při náletech lezla na střešku, aby se dívala na letadla. Na dotaz, proč se raději neukryla, pokrčí rameny a odvětlí, že na střešku to bylo blíž než do sklepa.

Váš byt na Národní 9 ale vstoupil do dějin. Kdo píše o únoru 1948 Ferdinanda Peroutky nebo Olgy Scheinpflugové, píše o tom, jak právě z vašeho bytu slyšeli křik komunistických i protikomunistických demonstrací a jak Olga Scheinpflugová po dojmem křiku davu vyzývala Peroutku k emigraci.

Po válce jsme se přestěhovali z podkrovního patra níž do takzvaného reprezentačního

bytu, kde předtím bydlel Julis Firt. A tam se odehrál únor 1948, o kterém mluvíte. Ale já jsem nebyla u toho, jak si Olga Scheinpflugová údajně měla rvát šperky ze sebe a dávat je v afektu Peroutkovi, aby utekl. Ten ji měl zase uklidňovat. Taky tam byla dcera ministra Rudolfa Bechyněho. Jistě je to pravda, ale já jsem u toho nebyla, nebo si to nepamatuju, ale domnívám se, že takové věci bych si pamatovala. Možná tam byl můj muž a já byla u naší tehdy malé dcery.

Jak jste žili po válce, změnil se nějak váš předválečný vysoký životní styl?

Po válce jsme žili fantastický život, bylo pořád co dělat. V tom velkém bytě jsme měli zámeckou kuchařku od Lobkoviců, která

od nich bůhvíproč utekla, a ta mi dělala ohromný potíže. Byla zvyklá na jinou domácnost a pořád mi říkala: „Milostpaní, kde je šlehačka, já potřebuju smetanu a já potřebuju tohle a tamto.“ Po válce ale byla nouze, měla jsem z ní velkou hlavu, zvlášť když chodili hosti a ona chtěla chystat pohostění. Když se pak narodila dcera, měla jsem ošetřovatelku. Měli jsme šoféra, pana Biedermana, který nás udával. A měli jsme ještě uklízečku a domovníka. Takže se o mě staralo asi pět lidí. Když jsme utekli, ocitli jsme se v Paříži v pokoji o několika metrech, kde byla jenom postel a krb, na kterém se vařilo. Prali jsme v bidetu. V zimě se skoro netopilo, tekla jen studená voda, neměli jsme ani sprchu. A tak jsem žila dva a půl roku.

Kdy jste se rozhodli, že odjedete?

Hned po Únoru. Říkala jsem, že chci ven co nejdřív. Kontaktovala jsem nějaké lidi, ale přišel Peroutka a říkal, že má studenty, kteří organizují přechody hranic a že to zařídí on. Přišel za manželem a požádal ho, aby s námi odešla jeho sekretářka Slávka Fenclová, v té době už jemu velmi blízký člověk a později v Americe třetí žena.

Jak proběhl váš útěk? Peroutka vám, pokud vím, skutečně zařídil, že půjdete den po něm přes Šumavu, ale zatímco on s manželkou Marií přešel, vás s dcerou a se Slávkou Fenclovou zatkli a zavřeli v Klatovech.

A to vězení bylo strašný, Slávka byla v nějaké cele a byli na ni slušní. Ke mně byli hrozní. Jedna dozorkyně mi řekla, že už svou dceru nikdy neuvidím; bude prý dána do dobré komunistické rodiny na převýchovu. To bylo jako za nacistů. Policisté, kteří pro nás přijeli z Prahy, byli slušnější. Nicméně manžel byl spoutaný a v řetízích jel v nákladáku rovnou na Pankrác. Já jsem se dostala do Bartolomějské na čtyřku a od tamě policajti poslali i s našťestí navracenou dcerou domů, což bylo tady za rohem.

Malé odbočení do Bartolomějské se přímo nabízelo. Na úřadovnách je dnes nápis Policie České republiky, my jsme se ale bavili o době, kdy zde sídlila SNB a hemžilo se to tu estébáky.

Takže ta žalářnice v Klatovech vás strážila z vlastní iniciativy?

Asi ano. V Klatovech jsem taky do záchodu spláchla nějaké dolary, které jsem měla u sebe, a než jsme vyjeli do Prahy, měla jsem ještě chvilku času mluvit s manželem. Já jsem byla úplně vyjevená a on totálně klidný. Prožil koncentrák. Stáli jsme v té věznici před odjezdem do Prahy a čekali, co bude dál, a já se ptala, kam jedeme? A on: co myslíš, do vězení, nic si z toho nedělej a všechno zapři, já to vezmu na sebe; řekni, že jste se mnou jely na víkend. Tak jsme to řekly a oni nás, zaplatpánbůh, nenutili k ničemu horšímu. Milo ale seděl na Pankráci, ve stejném vězení jako za Němců, dokud se Gottwald nestal prezidentem a neudělil amnestii. Což bylo báječné, protože kdyby se to stalo později, tak by seděl třeba deset let.

Jak jste se nakonec dostali ven?

Můj manžel na Pankráci slyšel v rádiu Zápotockého řeč, že kdo tady nechce být, ať jde pryč, že si může požádat o pas. Od konce června, kdy ho pustili, jsme se tedy dali do shánění pasu. Bylo to šílených papírů a šílených peněz. Museli jsme prodat dědečkův dům v Jenštejské ulici, tedy půlku domu, která nám patřila. Za ten pas jsme dali asi sto tisíc, a to jsme ani nevěděli, jestli vůbec platí. Když jsme už byli ve vlaku a ten zastavil v Chebu, stáli jsme tam dvě hodiny a prohledali nás odshora dolů. Nějaký fyzl říkal manželovi: „Pane doktore, vy děláte velkou chybu, že odjíždíte, vy budete litovat, protože se vám v emigraci nebude líbit, to je tvrdá věc.“ Když jsme přešli hranice, poprvé jsem byla ráda, že jsem v Německu.

Proč jste si vybrali pro svou emigraci právě Anglii?

Ze

Jste si vybrali tak chmurný čas!
Já vím, že za to nemůžete.
A snad Vám bude snáz,
když ve dvou loknete si z Létě

a ve dvou vykročíte vstříc
době, kdy přivalí se jiná vlna ...
Pak z kytic jděte do kytic!
To, ne-li víc, Vám přeje zplna

Vladimír Holan.

KULTURNÍ KRONIKA

Expedice F. B. svazky přerogované
vydala pro potěšení všech:
Právě v těchto dnech
vyjde svazek *) v úpravě zvlášť sličné.
Na hranici unikát (má 2 díly)
upozorňujeme P. T. bibliofily.

*) manželovy

Panu Dr. Vránkovi a jeho choti
s blahopřáním do vln
zakoumal tato novinka

Jaroslav Kotman Cassius

Srpen 1942

Jiránkům kvatte!

Nevěřte myslu, laskavec ženíhoř:
ale nic takového tady nekrete
já nemůžu tak malovat slon
tak jenom pánu' otěšit přijmete

Líbují ale, až roztáhnu se slon
přinesu básni jako zlatý džbán
třebať soufám boudou u vás křídny
z nejhezčíh veršů vyjdu korjám

[Signature]

Chtěla jsem do Austrálie, protože tam odjeli všichni mí přátelé, se kterými jsem lyžarila. Ale v Londýně byla rodina mého muže, Stránští, jeho matka, její druhý manžel doktor Císař.

A protože se náš hovor neodvratně stácel k Paříži a k exilu, nezbylo než dojít zpět na Národní třídu a vystoupat do kavárny Louvre. U sklenky sektu se Eva Jiránková rozhovořila o neoptimistických začátcích svého exulantského života.

V Paříži jsme jedli jenom palačinky a bagety a pili víno, protože to bylo nejlevnější. Ve stejném hotelu s námi žil Ivan Herben se svou paní a ta mi ukázala, jak se žehlí pánská košile, protože jsem na to v životě nesáhla. Na všechno vždycky byla služebná. Taky mě naučila vařit ta nejzákladnější jídla, v té době jsem totiž uměla jenom čaj. Žil tam s námi profesor Kovárna s paní a řada dalších Čechů. Když jeden neměl co jíst, tak šel vedle a půjčil si. Byl to takový kruh, v němž kolovalo jídlo i peníze. Za Kovárnou tam chodil Hubert Ripka a sedělo se do rána. Tam jsem taky poznala básníka Františka Listopada nebo estetika Bohuslava Brouka z rodiny vlastníci obchodní dům Brouk a Babka. Doktor Brouk se živil, jak mohl. Nedalo se toho moc dělat, vlastně jenom navlíkat perličky nebo rolovat prezervativy. Můj manžel řekl, že by raději umřel, než by to dělal. Brouk to ale dělal a sbíral narolované prezervativy po všech známých, kteří mu pomáhali, a vozil to vlakem do Lyonu. Jednou se mu celá týdenní zakázka rozsypala na nástupišti v metru a on od toho utekl.

A co jste dělala vy?

Prodávala jsem šperky. Mí příbuzní mi z Československa přivezli rodinné šperky, které mi rodiče poslali. A řeknu vám, že lepší bylo zlato než diamanty, protože diamanty odhadli, že nejsou hodnotné, ale zlato bylo na váhu a po válce to byla ohromná věc. Z toho jsme žili dva roky. Doktor Císař, nevlastní otec mého manžela, se dostal na univerzitu v St. Andrews, kde teď studuje náš princ William, a posílal nám pět liber měsíčně na činži v hotelu.

Jaké byly první Vánoce v Paříži?

To přijel Peroutka se Slávkou a byl u nás taky Brouk. V tom hotelu se skoro netopilo. Paříž ještě tři roky po válce byla v zoufalém stavu, nebylo uhlí, mlíko, jídla taky nebylo moc. Zima v hotelu byla taková, že moje dítě muselo sedět pořád v posteli. Seděli jsme v zimních a měli jsem vánoční večeři.

Jak jste zvládla takovou zásadní změnu? Nikdy jste nelitovala, že jste odešla?

Ne, nikdy. Paříž, to byla vlastně veselá bída. Sice byla poválečná, ale byl tam Sartre, Vian, Simone de Beauvoir a Juliette Gréco zpívala v těch sklepech. A my jsme na to sice neměli, ale za dvacet centimů

Až se budou bráti

Až se budou bráti,
ten den ucht' se zkrátit.
Však noc, noc ať se dlouží,
ať jablko lne k nozi.

To už se krosny rodit' budou -
a na ihvíli, po těch dvou sudon,
skane pak třípytná knižka vána,
skvost do zdvoje nevěstina.

[Signature]

Bohuslav Brouk s manželkou v exilu, foto archiv E. J.

jsem mohli sedět v Café de Flore celý den a dívat se. Tak jsme vlastně žili životem skutečných kumštýřů v Paříži. V Anglii se mi potom z počátku v porovnání s Francií vůbec nelíbilo. Francie pro mě byla jako domov. Rozdíl mezi Prahou a Paříží skoro neexistoval. Zato Londýn a Paříž, to je úplně jiný svět.

V čem?

V Praze i v Paříži máte kavárny a žije se trochu na ulici, kdežto v Londýně to není. Vzdálenosti tam jsou strašné, musíte pořád jet podzemkou, abyste se někam dostal. Tady v centru Prahy stačí chodit, nebo se kousek svezete tramvají, stejně jako v Paříži. My jsme tam neměli na autobus, tak jsme všude chodili pěšky, třeba na výstavy, které byly za nic.

Takže jste zažila Paříž plnou existencionalistů. Jak ale existovali lidé kolem vás, Kovárna, Brouk, Ripka, Herbenovi, jak oni snášeli nový život v totálně změněné životní situaci?

Brouk byl často ožralý. (smích) Ten si se sebou nevěděl rady, byl zoufalý. Byl to přítel Toyen, studoval psychoanalýzu, medicí-

nu, estetiku a antropologii, ale byl úplně neschopen života. Nepraktický a hrozně milej a chytřej. Můj manžel chodil na přednášky na Sorbonnu, dcera do školky a my, Brouk, Listopad a já, jsme seděli na březích Seiny a toulali se po Paříži. Brouk často skončil na policii, která ho našla někde opilého, pak se ráno vrátil k nám a neměl pásek a tkaničky, protože mu to policajti sebrali. Tak jsme pro něho sháněli tkaničky a provaz místo opasku. S Broukem jsem taky jednou v arabské čtvrti prodala zimník mého muže, abychom měli na večeri – bylo parné léto, večere byla důležitější než kabát. Kovárna byl zalezlý a třeba celou noc s Ripkou dělali politiku. Občas k nám chodila Meda Sokolová, pozdější Meda Mládková.

Jaké byly vaše začátky v Londýně?

Věčně jsme takhle dál žít nemohli, to bylo jasné. Manžel poprosil paní Stránskou, aby mě a dceru vzala na návštěvní vízum do Anglie, a sám čekal v Paříži na definitivní vízum. Bydlela jsem u Stránských a rozhodla jsem se, že nám najdu v Londýně byt. Šla jsem na procházku a zazvonila u jednoho domu, který se

mi velmi líbil – měl nádhernou bránu. Vyšla taková elegantní stará dáma a já jsem se zeptala, jestli nemá byt k pronajmutí, ona mě pozvala, nabídla čaj a já jsem jí vyložila svou historii. Byla to pobožná katolička, vdova po bohatém Američanovi, nějakém olejovém magnátovi. Řekla mi, že až přijede můj manžel, tak nám dá dva pokoje a kuchyň a platit budeme, až si najdeme práci. V tom domě, jak jsem pak zjistila, kdysi žil sir Thomas More. Po nás si ho pak při jedné ze svých návštěv Londýna pronajala Elizabeth Taylor.

K zaměstnání jste se dostali podobně snadno?

Manžel měl velké štěstí. Dostal se do britského ministerstva zahraničí, kde byla sekce pro střední Evropu. Potřebovali lidi, kteří by tlumočili noviny z téhle oblasti a tak podobně. Byl tam dvacet pět let a doufal, že jednou v Československu komunismus skončí. Zemřel měsíc před Listopadem, 18. října 1989, na své dvaosmdesáté narozeniny.

Vy jste vlastně, kromě té zubařské laborantky za války, nikdy nepracovala. Ne

Nahoře: Eva Jiráňková s Rafaelem Kubelíkem, foto archiv E. J.;
dole: Vila Kokořín v Řevnicích, kde E. Jiráňková trávila léta svého dětství, foto archiv E. J.

že bych to po vás vyžadoval, ale změnilo se to v Londýně?

První skutečné zaměstnání jsem dostala, když mi bylo třicet devět let. Dělal jsem nákupčí klobouků pro obchodní dům Libertys. Asi jsem to dostala na ksicht. Kamarádka mě přinutila, abych šla na konkurs. Seděla jsem v takové velké místnosti u Libertys, za dvěma stoly tam trůnili dva ředitelé, kouřili dýmky; nerozuměla jsem slovo z toho, co povídali. Jen jsem jim vyložila, že jsem byla v Paříži a že mám ráda klobouky a oni mi za týden poslali dopis, že mě angažují. Neměla jsem o tom páru. Patnáct let jsem pak ale jezdila po celém světě a nakupovala klobouky. Časem jsem ke kloboukům dostala i oddělení Haute couture. Dvakrát do roka jsem byla v New

Yorku a Washingtonu, potom Švýcarsko, Milán, Řím, Florencie. Všude jsem bydlela v těch nejluxusnějších hotelích; do Paříže mě posílali čtyřikrát do roka na týden. Ten kontrast byl šílený, když jsem v Paříži byla o hladu, a pak jsem tam patnáct let jezdila a bydlela jsem v Grand hotelu a měla jsem k dispozici auto se šoférem a jezdila jsem na přehlídky k Christian Dior a Yves Saint Laurent. Byla jsem na první přehlídce Laurenta, když odešel od Diora. Měl skvělý úspěch. Seděli jsme na zlatých židličkách a já jsem vzpomínala na to, jak jsme s Broukem a Listopadem seděli lavičkách, koukali na Seinu a měli hlad.

Poprvé od emigrace jste se do Čech přijela podívat v roce 1990. Neustále od té

doby jezdíte mezi Prahou a Devonem. Nechcete se rozhodnout?

Já jsem takový cikán, můžu jezdit po světě, ale nevydržela bych žít stále na jednom místě.

Vy byste se nemohla vrátit nastálo do Čech?

To ano, ale musela bych cestovat. Jsem strašně šťastnej člověk v tom, že mám to nejlepší z dvou světů. Praha pro mě má kulturu, domov a přátele a tam v Devonu, kde teď žiju, je ta nejkrásnější krajina. Žiju tam u moře, mám kolem sebe svou rodinu. A právě ten život mezi dvěma kulturami mi vyhovuje.

Takže, kde jste doma? Říkala jste před chvílí: „náš princ William“, podezírám vás tedy, že jste doma v Británii.

Tady v Praze je větší legrace, mám tady víc známých, chodím tady po návštěvách a po restauracích a taky se víc bavím. Ale myslím, že bych už dneska svůj život neměnila. Nevzdala bych se definitivně Anglie, kde žiju od roku 1950. Takhle je mi fajn.

Snad aby dokázala, že chvíli posedět je pro ni nepřekonatelná obtíž, vyrazili jsme zpátky do ulic. Jenže, další stálá adresa, pro její život významné místo, opěrný bod naší procházky chyběl. Kdyby se dalo pokračovat tak, aby místo hovoru korespondovalo s jeho obsahem, museli bychom v příštích chvílích dokráčet k branám Buckinghamského paláce, pak honem na moment skočit do Bruselu a do Berlína, v jedné větě společně sjet všechny evropské sjezdovky, prosvištět pod Medvědí boudou ve Špindlerově Mlýně a telemarkem zabrzdit zase v Řevnicích. Jenže my jsme byli v Praze a mluvili o Londýně a o Čechách a Evropě. Pomalu jsem si uvědomoval, že Eva Jiráňková jaksijak tak mimochodem dodržuje buddhistické pravidlo „cesta je cíl“. Není pro ni ani tak podstatné, kde je, jako to, že je stále na cestě.

Antropolog Ladislav Holý, který dlouho působil v Anglii na univerzitě St. And-

Nahoře: Tajemník T. G. Masaryka Jaroslav Císař se svým nevlastním synem, manželem Evy Jiránkové, Milošem, konec 70. let, Anglie, foto archiv E. J.; vlevo: Eva Jiránková se svým mužem, 70. léta

rews, ve své knize „Malý český člověk a skvělý český národ“ mluví o emigrantech, kteří se po roce 1989 vraceli do Prahy. Zvláště se zaměřil na ty, kteří – jako třeba Jan Tříska nebo Milan Kundera – odmítli zůstat natrvalo v Čechách a žijí v zahraničí. Poskytuje jim prý lepší podmínky pro práci. Češi je přijali velmi problematičky a Holý doslova mluví o tom, že tyto emigranty začali často považovat za „odrodilce“. Považujete se za odrodilce?

Ne, nikdy jsem se za odrodilce nepovažovala. Když jsem se začala vracet do Čech, byla jsem už stará paní, ale lidé, kteří přišli a chtěli pomáhat, měli schopnosti, peníze, chtěli něco dělat, tak byli přijati často dost zvláštně. Místní jim vlastně řekli, nechte tady peníze, ale nemluvte nám do toho, my si to budeme dělat sami. Tihle lidi všichni odešli z Čech se zklamáním; chtěli pomáhat, ale byli odmítnuti. To máte jako s tím Jiránkovým muzeem na Hradě.

Proč myslíte, že je Češi odmítli?

(váhá) Pánbůh ví. Příliš to nechápu. Když jsem přišla do Anglie, neuměla jsem říct ani slovo, ale za celou dobu v Anglii jsem nenašla člověka, který by byl na mě nepříjemný, protože jsem cizinka. Všichni nás přijali. Třeba Francouzi vás nikdy nikam nepozvou, pokud nejste jejich nejbližší známí. Nemají tendenci přátelit se, drží se spíš pro sebe. Nikoho nezhou domů, do bistra ještě jo, ale domů ne. Angličani vás pozvou domů hned. Naše první návštěva v Anglii byla typická, jedna rodina nás pozvala na oběd, byli to moc milí lidé, a po jídle, aby nám ukázali, jak si nás považují, že nás mají rádi jako členy rodiny, začali si číst noviny. Nám se to od nich zdálo nemožné, ale oni tvrdili, že se s námi cítí jako s rodinou a že to je nejvyšší pocta.

Máte odstup od českého prostředí, čtyřicet let jste žila v Anglii.

Padesát. (kroutí hlavou) To je strašný.

Tak tedy padesát. Jste Češka nebo Angličanka?

Jsem přece jen Angličanka. Když jsem se teď dívala na oslavy výročí vlády Alžběty II., uvědomila jsem si, že jsem hrdá, že máme královnu. Že jsou Angličani ještě schopni si královny vážit, že jsou nadšení, že stojí v ulicích, čekají v Buckingham Palace na koncert pro královnu. Takže jsem už asi hrdá na Británii, za to, co mi dala a jak se ke mně chovala. To je pro mě důležitější než národnosti.

Jak se díváte na Evropskou unii?

Určitě bych nechtěla ztratit libru.

Proč?

Protože někdo z Bruselu pak bude zasahovat do anglického státu a bude to někdo, koho neznám a komu nevěřím. Kdybych věděla, že je tam někdo schopný a báječný, kdyby to byla osobnost, jako byl Churchill, tomu bych věřila, pak snad. Myslím si, že Angličani by byli v EU šíleně bití, protože jsou důvěřiví. Všechno by pak ovládli, teda ekonomicky, Němci. A to bych si taky nepřála. Bohužel, jak víte, mám k Němcům rezervovaný přístup. Mám dojem, že jsou pořád hrozně panovační, ne všichni samozřejmě. Fakt je, že jsou šíleně schopní a šíleně organizovaní a že ekonomice budou vládnout pro svou pracovitost, protože ostatní Evropani jsou víc flinkové.

Když jste jezdila jako nákupčí pro Libertys po Evropě, jezdila jste často do Německa?

Ne, nikdy. Německem jsem projela jenom, když jsme emigrovali. Německo vlastně vůbec neznám. Pak jsem s Rafaelem Kubelíkem hned v roce 1952 projela Německo, když byl dirigentem v Covent Garden.

Co jste dělala o tomto víkendu?

Měla jsem odjet do Špindlu se Sitenským, protože jsem tam nebyla od roku 1939. Po dlouhá léta předtím to byl můj druhý domov, na Medvědí boudě jsme trávili každý víkend, každý rok Vánoce, Ve-

Eva Jiráňková se svým mužem, 40. léta

likonoce. Přijeli jsme do Špindlu a saněma jsme odjeli na Medvědí boudu. Teď jsem to chtěla zase vidět, ale bohužel nebylo dobré počasí a Sitenskému se moc nechtělo. Kromě českých hor znám skoro každou horu ve Švýcarech a každou horu v Rakousku, na které se dá lyžovat. Taky ve Francii, lyžovala jsem na Mont Blancu, na Matternhornu, slezla jsem hory v Davosu, v Mořici.

Lyžujete dodneška, jak to děláte?

Žijeme v takovém údolíčku a já pobíhám mezi kopcema. Vozím žáky výtvarné školy, kterou má dcera se zetěm, šofíruju a vařím pro naše žáky. Takže si celý den nesesdu. V deset hodin padnu do postele, ale od rána od sedmi jsem zase na nohách.

Běháte?

Ne, to mi lékaři zakázali. Taky s tenisem jsem musela přestat. Tak aspoň chodím velmi rychle po kopcích se svým psem Homérem. A ten je hluchej, a běží přede mnou, takže když chci, aby už šel zase domů, musím ho předejít a otočit.

Celou dobu našeho povídání se bavíme vlastně o mužích kolem vás, o ženách nebyla skoro řeč. Hrají muži ve vašem životě velkou roli?

Když jsem byla mladá, vždycky za mnou táhla spousta kluků, třeba Lukas a Sitenský, všichni mě fotografovali a prý milovali, ale já jsem to nebrala na vědomí.

Neříkejte mi, že holka nepoznává, když jsou kluci do ní zamilovaní, a že to pro ni není důležité?

Možná jsem to poznala, ale nebrala jsem je vážně, vážně jsem brala šport. Ten byl pro mě důležitější. Pořád jsem byla mezi klukama. Taky jsem nikdy neměla kamarádky. V Řevnicích jsem byla při fotbale v brance, vždycky – na fotbale i na hokeji – jsem hrála s klukama.

při několika setkáních na jaře a v létě 2002 zaznamenal

Martin Groman

Přípitek

Na píseň marně vzpomínám si,
jež vsbříc mi zazněla,
zdyž jednou v zamyšlení
jsem vstoupil na práh zástela.

Můj Bože, co v tom bylo jen za krásu
slyšet tu píseň o „věrném milování“!
Teď teď na ni myslím plný úžasu
v duchu, jež do hrůzy se přelátní.

Kéž i vám křmů vsbříc sžurn,
když vzhamíš záhne do kláves
a vaše štěstí at stále povzruší vás vzhůru
taž jako dnes,

taž jako dnes, zdy práh jste přerocih
domova, jenž mým bude jenom váš.
Proč bychom vám do budoucna nepřipili,
zdyž se jasně, křozny prudce sládkou
a na obzoru zjevuje se nový čas.

Bohumil Navrátil

15. září 1942

V příštím čísle (vychází 1. června 2015)

rozhodně nenajdete:

Anální kolík

Synopsi filmu
„Pomáda II. po 40 letech“

Reportáž z koňské zabíjačky

Bibli ve zkrácené verzi
pro Nejlepší světové čtení

Na shledanou příště!
Ne za pomeňte!